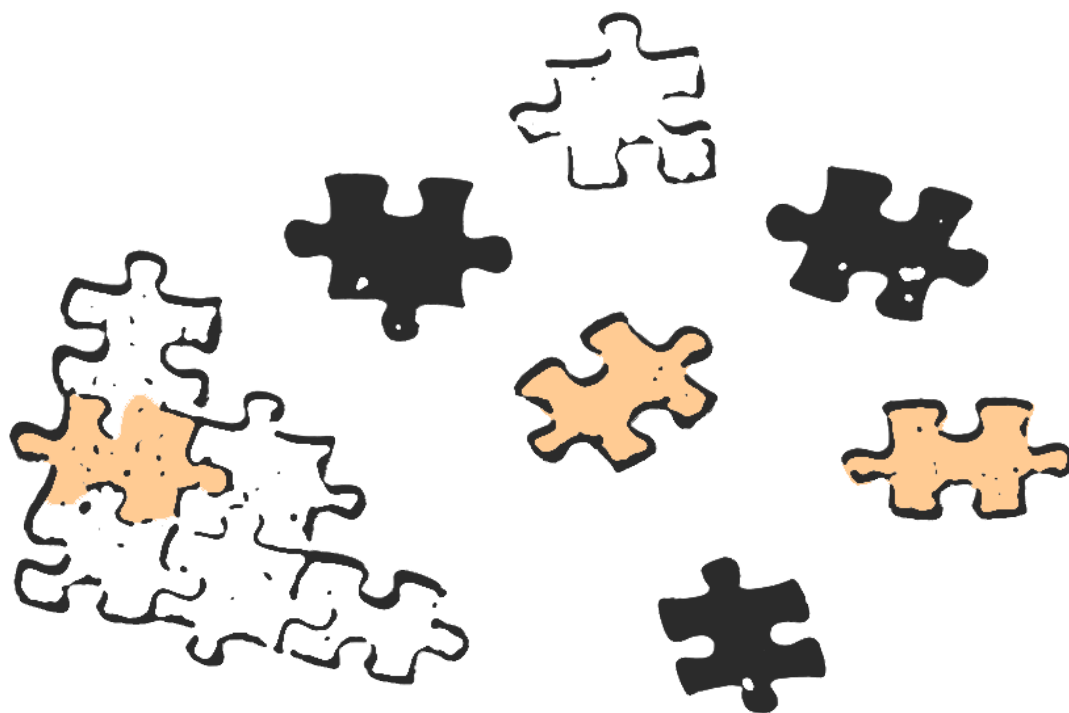
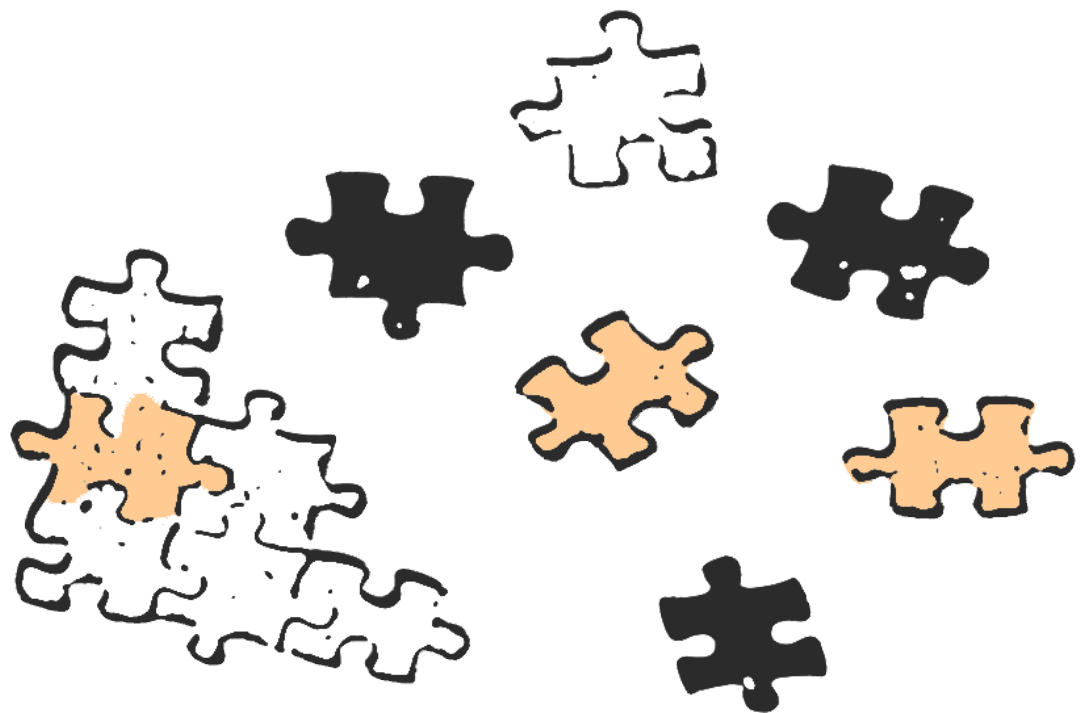


Digitale Pioniers en het publiek domein op internet



Digitale Pioniers en het publiek domein op internet



Datum: 28 februari 2010

Versie: Final

Stagiair

Marc den Hoed | mh@kl.nl, marcdenhoed@gmail.com
Universiteit Utrecht, Master Nieuwe Media en Digitale Cultuur

Stagebegeleider

Nikki Timmermans | nt@kl.nl
Stichting Nederland Kennisland

Tutor

Isabella van Elferen | I.A.M.vanElferen@uu.nl
Universiteit Utrecht, Dep. Media en cultuurstudies

...:: Voorwoord

Dit onderzoeksverslag is het resultaat van een half jaar stage bij Stichting Nederland Kennisland. Tijdens deze stage heb ik de regeling Digitale Pioniers mogen ondersteunen en onderzoek kunnen doen naar de bijdrage van Digitale Pioniers aan het publiek domein op internet. Graag wil ik deze ruimte benutten om een aantal mensen te bedanken.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn stagebegeleidster Nikki Timmermans voor het aandragen van goede ideeën en het helpen structureren van mijn onderzoeks- en schrijfproces. Mijn dank gaat ook uit naar mijn tutor Isabella van Elferen zonder wie ik vorig jaar niet had doorgezet met het vervolbrengen van deze master en anders niet zo'n goede tijd bij Kennisland had beleefd. Graag wil ik ook Ellen Geerlings bedanken voor het reviewen van mijn stukken: Zinnen kunnen inderdaad altijd korter.

En als laatste Alet, gewoon daarom.

Daarnaast biedt een voorwoord ruimte voor een persoonlijke noot. Digitale Pioniers was vooruitstrevend en nodig in 2002 en is dat nu nog steeds. Ik worstel met de vraag waarom de Nederlandse overheid de regeling stopzet als op Europees niveau het belang van dergelijke regelingen wordt ingezien:

"Ik ben er van overtuigd dat in de portefeuille enorm veel te bereiken is. Er zijn een heleboel zaken in Europa uitgevonden of ontwikkeld en toen hebben we het niet geïmplementeerd, niet in producten omgezet en dat hebben de Amerikanen gedaan. [...] Ik ben er van overtuigd dat we hier de economische groei heel erg mee kunnen stimuleren. Als ik nu de werkloosheidspercentages in Europa zie, dat vind ik schrikbarend, met name in de categorie van jongeren rond de twintig jaar. En dat zijn juist de mensen, die in de digitale sector aan de bak zouden moeten komen en daar heb je ook die starters en uitvinders. Steve Jobs is ook in de garage begonnen en Bill Gates. Dat zijn allemaal voorbeelden waarvan ik zeg, we moeten met de starters, ook in de mogelijkheden om hun financieel te steunen, heel erg goed weten waar we mee bezig zijn in Europa. Daar probeer ik in deze termijn wat aan te gaan doen." (Neelie Kroes over de Digitale Agenda in De Wereld Draait Door, 17 februari 2010)

Wellicht sterkt dit verslag dit argument,

Marc den Hoed

...:: inhoudsopgave

...:: Digitale Pioniers en het publiek domein op internet	5
Stimuleringsregeling Digitale Pioniers.....	6
Probleemstelling	6
Onderzoeksmodel	7
Documentstructuur.....	8
...:: Theoretische analyse.....	10
Slechts één publiek domein	11
Fragmentatie – Publieke domeinen	13
Criteria voor het bestaan van het publiek domein op internet	16
Conclusie	18
...:: Praktijkanalyse	20
Publieke waarden volgens Digitale Pioniers.....	20
Onderzoeksmethode.....	21
Interviewanalyse - medewerkers Digitale Pioniers	22
Waardenmodel	24
Interviewanalyse - projectleiders Digitale Pioniers	25
Interviewanalyse – procesverbetering en toekomstvisie.....	34
...:: Conclusie en Aanbevelingen	39
Aanbevelingen.....	40
...:: Bronnen.....	42
Literatuur	42
Interviews Digitale Pioniers Projectleiders.....	44
Interviews Digitale Pioniers Medewerkers	44
...:: Appendix A - Selectieproces Digitale Pioniers projecten	45
...:: Appendix B - Beschrijving tien projecten	46
...:: Appendix C - Interview protocol en topiclist – DP intern	49
...:: Appendix D - Interview protocol en topiclist – DP extern	52
...:: Appendix E – Getekende interpretaties van het publiek domein	55
Tekeningen Publiek domein op Internet: interviews met medewerkers.....	55
Tekeningen Publiek domein op Internet: Interviews met projectleiders.....	57

...: Digitale Pioniers en het publiek domein op internet

Het internet is een medium dat vrij toegankelijk is. Vrij kan in deze stelling twee betekenissen aannemen. Aan de ene kant is het een medium dat voor een ieder bereikbaar is. Aan de andere kant heeft niet iedereen toegang tot het internet. Met de introductie werd verondersteld dat het internet een democratiserend karakter zou hebben. De mogelijkheid voor rationele debatten en een open, transparante informatievoorziening zijn om deze reden onderwerp geweest van veel analyses (o.a. Castells, 2008; Moe, 2008; Downey, 2003). Hoe toegankelijk het internet is hangt niet enkel af van de karakteristieken van het medium zelf, maar ook van de participerende burger. Om tot een democratische samenleving te kunnen komen is het nodig dat er voldoende draagvlak wordt gecreëerd in de maatschappij voor deelname in het publiek domein op internet. Dit domein wordt in dit onderzoeksverslag gedefinieerd als het domein op internet dat discussie en de uitwisseling van ideeën en meningen faciliteert, naar de definitie van Papacharissi in *The Virtual Sphere* (2002:9). Deze definitie is erg breed, maar geeft ruimte aan verschillende interpretaties en invulling van het digitaal publiek domein zonder een direct waardeoordeel te vellen. Tevens zorgt deze definitie dat de relatie met het analoge publiek domein ondanks de mediums specifieke eigenschappen van het internet behouden wordt. Dit is belangrijk omdat de visie van de Duitse filosoof en socioloog Jürgen Habermas, omtrent het publiek domein, nog steeds gehandhaafd wordt in mediastudies. Ook al richt zijn theorie zich in eerste instantie op de analoge wereld.

Sinds de introductie van het publiek domein, zoals opgeworpen door Habermas in *The structural transformation of the public sphere* (Habermas, 1962), is zijn beschouwing onderhevig geweest aan allerlei kritiek, en voornamelijk de bruikbaarheid in nieuwe media-analyses. Habermas plaatst het concept van publiek domein in natuurlijke gemeenschappen, zoals de Britse koffiehuisen en Franse salons, en traditionele media (als eenzijdige communicatiemiddelen). Problematisch is dat veel kritieken gefixeerd blijven op zijn historische analyse van de opkomst van de bourgeoisie en het publiek domein in een achttiende-eeuws Engeland. Dit, terwijl Habermas de kritieken tot zich heeft genomen en zijn visie heeft aangepast (Garnham, 2007:203).

Naast de originele Habermasiaanse beschouwing van het publiek domein bestaat een tweede dominante visie op basis van kenmerken van de netwerksamenleving. Hierin gaat men niet uit van één publieke sfeer, maar van meerdere gefragmenteerde publieke domeinen: Communicatieve online ruimtes waarin sociale groepen een gedeelde identiteit kunnen construeren en publieke acties kunnen coördineren (Bennett, 2004; Dahlgren, 2001; Downey en Fenton, 2003; aangehaald in Poell, 2009:239-240). Deze beschouwing van het publiek domein richt zich voornamelijk op het politieke veld. Recent onderzoek stelt ook de vraag hoe culturele participatie een plaats kan krijgen in het publieke domein (Burgess, 2006; Hermes, 2006).

In beide visies staan democratie, meningsvorming en participatie centraal. De wijze waarop volgens deze twee visies het digitaal publiek domein wordt vormgegeven hangt nauw samen met criteria die aan dit domein worden gesteld.

De stimuleringsregeling Digitale Pioniers, geïnitieerd door Stichting Nederland Kennisland, heeft als doel een bijdrage te leveren en vorm te geven aan het digitaal publiek domein.

Stimuleringsregeling Digitale Pioniers

De stimuleringsregeling Digitale Pioniers (DP) wordt gefinancierd vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en uitgevoerd door Stichting Nederland Kennisland sinds november 2002. Binnen deze regeling wordt het mogelijk voor kleine ondernemingen zonder winstoogmerk om maatschappelijkgerichte en innovatieve digitale projecten te realiseren met een bovenlokaal bereik. De veronderstelling is dat kleine ondernemingen creatief en innovatief kunnen omgaan met weinig middelen, maar tekort schieten in financiële ondersteuning. Daar waar mogelijk dient tevens gebruik te worden gemaakt van opensource-software. Door ruimte te bieden aan deze initiatieven wordt verondersteld dat Digitale Pioniers de maatschappelijke functie van nieuwe media vergroot (Groeneveld, 2007).

Sinds de oprichting van DP hebben er 19 rondes plaatsgevonden, waarvan 17 volledig zijn afgerond op het moment van schrijven. Aan elke ronde is een door het OCW goedgekeurd thema verbonden, die als leidraad geldt voor in te dienen projectvoorstellen. Kandidaten hoeven zich hier niet aan te houden, maar dienen zich wel te voegen naar publieke waarden, die zijn opgesteld naar aanleiding van eerder volbrachte projecten (o.a. pluriform debat, maatschappelijke inclusie en sociale cohesie (Groeneveld, 2008). De projecten van Digitale Pioniers geven op basis van publieke waarden vorm aan het publiek domein op internet.

Probleemstelling

Digitale Pioniers heeft na zeven jaar een sterk netwerk opgebouwd, waartoe projecten, projectleiders, experts, adviseurs, fondsen en organisaties behoren. In het najaar van 2010 wil Digitale Pioniers een internationaal congres organiseren met als werktitel *State of social media* om de ervaringen en opgedane kennis te kunnen uitdragen. Trends en ontwikkelingen op het gebied van sociale media zullen centraal staan. De mensen binnen het netwerk zullen tijdens dit event bij elkaar komen om *lessons learned* met elkaar en met een internationale community van maatschappelijke ondernemers te delen. Voorafgaand aan het event voert Kennisland voorbereidend onderzoek uit in de vorm van een Social Media Scan, om in kaart te brengen op welke ontwikkelingen en initiatieven tijdens het congres ingespeeld moet worden en om zeven jaar DP te evalueren met de onderliggende vraag of het model gewerkt heeft, maar ook of het model overdraagbaar is. Daar is dit onderzoek een startpunt voor.

Eenzijds biedt dit onderzoek een analyse waarin wordt gereflecteerd op de bijdrage van Digitale Pioniers aan het publiek domein op internet. Anderzijds biedt dit onderzoek een handvat voor

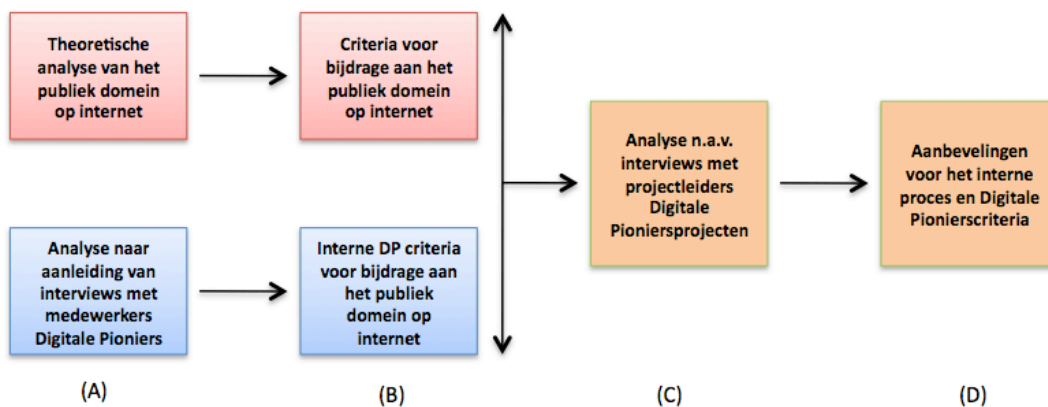
criteria, welke als overdraagbaar model kunnen worden gehanteerd en een antwoord op de vraag welke trend te ontdekken is voor het bestaansrecht van een dergelijke regeling. Dit leidt tot de volgende onderzoeks- en subvragen:

In hoeverre draagt de Digitale Pioniersregeling bij aan het publiek domein op internet?

- *Binnen welke theoretische context is het publiek domein op internet rondom Digitale Pioniers te plaatsen?*
- *Wat is de context van het publiek domein op internet binnen Digitale Pioniers?*
- *In hoeverre representeren Digitale Pioniersprojecten de theoretische en praktische context van het publiek domein op internet?*

Onderzoeksmodel

Op basis van de onderzoeksvragen en de introductie is het mogelijk een onderzoeksmodel te maken volgens de principes van Verschuuren (1995). Het onderzoeksmodel van Verschuuren gaat uit van causaliteit. Dit houdt in dat een onderzoeker benodigde theorieën verzamelt op basis van de probleemdefinities en deze analyseert, waarna een model kan worden ontworpen om de praktijk hieraan te onderwerpen. Het onderzoeksmodel dat van toepassing is op dit onderzoek is hieronder te vinden (zie Figuur 1).



Figuur 1: Onderzoeksmodel

Figuur 1 laat drie verschillende kleuren zien, die (1) de theoretische analyse (2) de praktische analyse en (3) de analyse waarin theorie en praktijk samenkomen, representeren. Verder onderscheidt dit model vier kolommen. Kolom (a) representeert de analyse vanuit theoretisch en praktisch oogpunt, waarin een beeld wordt gegeven van het publiek domein op internet. Kolom (b) representeert de verschillende criteria waaraan Digitale Pioniersprojecten kunnen worden onderworpen, die volgen vanuit de theoretische analyse. Daarnaast zijn de interne criteria blootgelegd, die gelden voor Digitale Pioniers. In kolom (c) komen theorie en praktijk samen. Op deze wijze kunnen op een degelijke manier (in totaal tien) Digitale Pioniersprojecten worden geanalyseerd op basis van de projecten zelf en gehouden interviews met de projectleiders van Digitale Pioniersprojecten. De laatste kolom (d) geeft de uitkomsten van de analyse weer in een reeks aanbevelingen ter eventuele verbetering van

het proces en de gehandhaafde criteria ten aanzien van het publiek domein op internet. Door het volgen van dit model kunnen relaties eenvoudiger worden nagetrokken en begrepen.

Documentstructuur

Dit onderzoeksverslag is opgedeeld in drie delen:

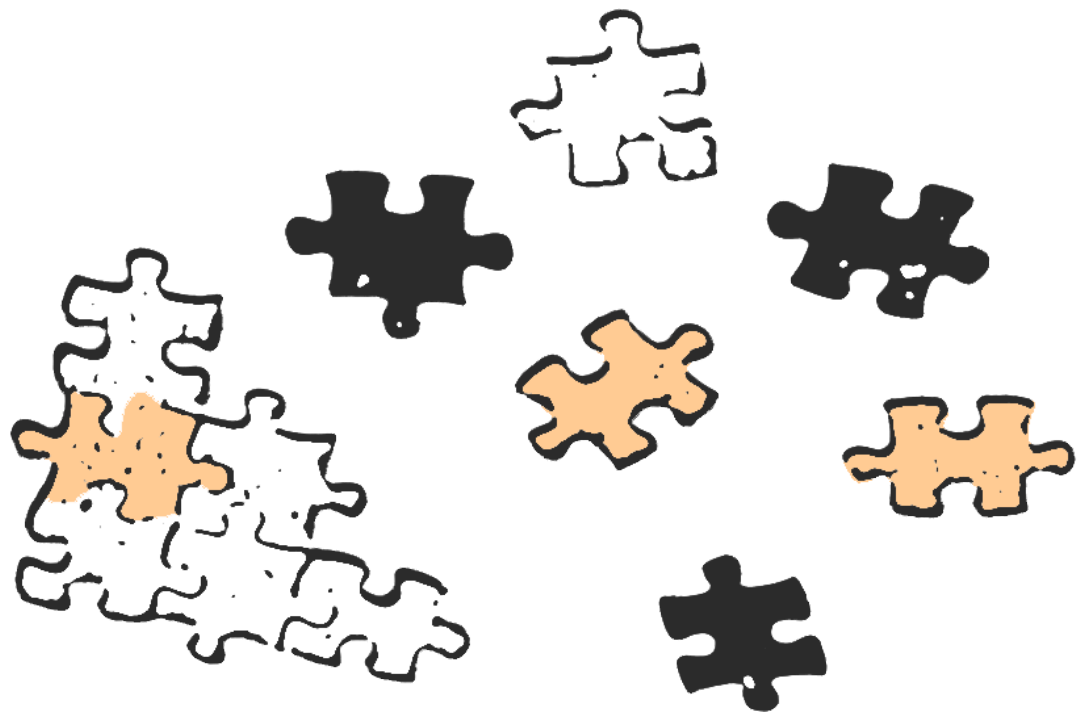
Deel I – Theoretische analyse: Om tot een gedegen set van criteria te kunnen komen, wordt in dit hoofdstuk de theoretische omlijsting geanalyseerd. Hiervoor wordt het publiek domein op internet geïntroduceerd vanuit de theorie van Jürgen Habermas. Daarnaast wordt bekeken welke gevolgen een steeds verder fragmenterend medialandschap heeft voor deze theorie.

Deel II – Praktische analyse: In dit hoofdstuk zullen de uitkomsten van gehouden interviews met medewerkers van Digitale Pioniers en Digitale Pioniersprojectleiders worden geanalyseerd aan de hand de theoretische criteria.

Deel III – Aanbevelingen: In dit hoofdstuk zullen ten eerste de verkregen aanbevelingen vanuit de interviews uiteen worden gezet naar aanleiding van het proces van Digitale Pioniers en ten tweede aanbevelingen voor een eventuele toekomst van de stimuleringsregeling.

Deel I

Theoretische analyse



...: Theoretische analyse

Het publiek domein op internet, een begrip dat ontstaan is met de introductie en inburgering van het internet, is zeer contingent van aard. Dit betekent dat uitspraken over dit domein niet per se goed of fout zijn, maar afhangen van de waarheidsbeginselen, de tijd en de plaats waarop uitspraken worden gebaseerd. Verschillen in opvattingen over de vorm en de daaruitvolgende voorwaarden voor het bestaan van een publiek domein op internet hebben om die reden geleid tot een grote diversiteit aan theoretische opvattingen. De overeenkomst tussen de theoretische opvattingen is de (mate van) invloed van de media op de democratie als startpunt voor discussie (Burgess, 2006).

De optimistische benadering van de toegenomen groei van het internet ten opzichte van de massamedia is dat het internet een ruimte heeft gecreëerd die burgerparticipatie faciliteert (Rheingold, 1993:274-280; aangehaald in Poell et al, 2009:239). Daarbij is het internet een bron om benodigde politieke informatie op te zoeken, wat de politiek transparanter maakt voor de burger. De pessimistische invulling van deze benadering is dat vanuit de Habermasiaanse theorie de kwaliteit van het rationeel-kritisch debat tekortschiet en de burger weinig tot geen politieke agency heeft ondanks het bestaan van talloze opiniewebsites, fora en blogs of het debat in haar geheel niet ondersteunt: "The public sphere is thus translated of and information about politics, and not as the space where political agency takes place" (Barenreuter, 2009:5). Deze benadering gaat uit van het ideaal dat iedereen kan deelnemen aan het publiek domein en participanten een gelijke stem hebben in het debat.

De meest aangehangen benadering op het moment van schrijven is dat het publiek internetdomein opgedeeld is in een scala van sociale groepen die specifieke interesses en meningen uiten in het publieke debat. Dit idee stamt uit begin jaren negentig naar de *subaltern counterpublics* van Nancy Fraser (Fraser, 1990). Deze opvatting erkent en geeft ruimte aan minderheidsgroeperingen om hun positie in het publieke debat te vergroten. Alhoewel fragmentatie op basis van interesses en meningen logisch aandoet, is het niet mogelijk deze voor compleet waar aan te nemen en wordt ook hier kritiek op geuit. Een verregaande fragmentatie kan leiden tot eensgezinde groepen waarin geen ruimte voor discussie is en er uiteindelijk issuenetwerken overblijven; netwerken waarin enkel statements worden gedeponereerd en democratische procedures ontbreken. Deze netwerken ontstaan rondom issues en vallen net zo makkelijk weer uiteen. Tevens kunnen deze netwerken, doordat er geen vast platform is, in potentie een gevaar voor de democratie vormen (Bennett, 2004)).

In dit hoofdstuk wordt een discoursanalyse gedaan naar deze twee benaderingen. Op deze manier wordt een context gecreëerd waarin projecten van Digitale Pioniers geplaatst en afgewogen kunnen worden als mede de aard van de stimuleringsregeling. De aanname die gedaan wordt is dat geen van

beide opvattingen de enige juiste is, maar afhankelijk van hun context analysemogelijkheden bieden in een pluriform veranderend medialandschap.

Slechts één publiek domein

Het ontstaan van het begrip publiek domein (of publieke sfeer) in combinatie met de massamedia is terug te leiden tot *The structural transformation of the public sphere* van Jürgen Habermas (Habermas, 1962). De achterliggende gedachte van Habermas was dat een maatschappij enkel kan functioneren als burgers autonoom en actief konden participeren in het publieke debat. In zijn historische beschouwing stelt Habermas dat de karakteristieken voor een publiek domein zijn terug te leiden tot de bourgeoisie van de 18^e eeuw. Het publiek domein, zo stelt Habermas, is de ruimte tussen de maatschappij en de staat waarin burgers zich organiseren als drager van de publieke opinie. Er wordt ruimte geboden aan netwerken van sociale ontwikkeling en het richt zich voornamelijk op de arena's van het publieke leven zoals culturele instellingen en de koffiehuisen, waarin het publiek op basis van gelijkheid discussieerde. Individuele burgers kwamen samen in deze ruimten en door middel van rationeel-kritisch debat werd de publieke sfeer gecreëerd als tegenhanger van de macht van de staat. Immers, in een democratie dient juist een tegenwicht te worden gevormd door burgers, die autonoom en actief participeren in het publieke debat. De input voor deze debatten werd geleverd door de opkomende media, als kranten, en openbare bibliotheken. Het gevaar dat volgens Habermas ontstond met de opkomst van de modernere massamedia was de dominerende invloed van de commercie. Dit betekende dat de berichtgeving vanuit de massamedia eenzijdig van aard was, van bovenaf opgelegd en werd vervangen door entertainment en spektakel (ibid.: 170-172). Burgers zouden op hun beurt transformeren van actieve participant tot consumenten van een gecommuniceerde informatievoorziening. De publieke opinie behoorde gevormd te worden op basis van debat en consensusvorming en niet beïnvloed door de media-elite. Rationele consensus zou daarmee plaats hebben gemaakt voor een strijd tussen groepen met een sterk eigenbelang (Kellner, 2000:4).

[The public sphere] "is that space within which people deliberate over matters of common concern, matters that are contested and about which it seems necessary to reach a consensus."

Jodi Dean (2003:1)

De kritiek op het op de bourgeoisie gebaseerde publieke domein is dat Habermas zich in zijn historische uiteenzetting richt op het debat en inclusie van burgers, terwijl de gerepresenteerde populatie in de koffiehuisen zich verre hield van deze liberale waarden. De publieke debatten werden gedomineerd door welgestelde blanke mannen en bestonden bij de gratie van exclusie (Kellner, 2000:5; Landes in Fraser, 1990:59; Dean, 2003:98). Maar een historische misvatting kan niet de gehele publiek domeintheorie teniet doen. Het rationeel debat blijft namelijk een onderdeel van media en democratieonderzoeken.

Een tweede punt van kritiek is het verplichte politieke en serieuze karakter dat volgens Habermas inherent is aan het publiek domein. Habermas doelt voornamelijk op de rol van de massamedia. In een publiek domein dat bepaald wordt door kritische redenering is, volgens Habermas, geen ruimte

voor plezier en verlangen (Lister et al., 2002:178). Deze kritieken komen tevens voort uit het feit dat Habermas een ideaaltype van het publiek domein voor ogen had. En juist een ideaaltype geeft veel ruimte voor kritiek, omdat het publiek domein vanuit een ideale gedachte hier nooit aan zou kunnen voldoen.

Door de grootse opkomst van het internet zag de theorie van Habermas echter weer het daglicht voor gebruik bij media-analyses met de hoop dat het internet het ideaal dichterbij zou brengen. De relevantie van de theorie kreeg daarom de aandacht in analyses naar media en democratie. Dit komt enerzijds doordat het internet burgerparticipatie in het politieke proces in theorie mogelijk maakt. Het internet faciliteert participatie volgens het *many-to-many* principe en (een mate van) interactiviteit: *"Many-to-many media now make it possible for every person connected to the network to broadcast as well as receive text, images, audio, video, software, data, discussions, transactions, computations, tags, or links to and from every other person. The asymmetry between broadcaster and audience that was dictated by the structure of predigital technologies has changed radically. This is a technical-structural characteristic"* (Rheingold, 2008:100). Deze eigenschap van het internet is technisch van aard en geeft aanleiding voor de utopische gedachte dat het publiek debat tot stand kan komen. Anderzijds vormt het internet een onuitputtelijke bron van doorzoekbare informatie en kennis voor het grote publiek. Op deze manier zorgt het internet voor voldoende input om het politieke debat te voeden, een eigenschap die ook heeft gezorgd voor de opkomst van de burgerjournalistiek (Taylor, 2009:139) en zogenaamde *producers* (Bruns, 2008:72). Tot zover de utopie van het internet.

Veel onderzoek laat zien dat de talloze fora, blogs en comment-functies niet het publiek domein vormen zoals Habermas dat voor ogen had (Castells, 2008; Moe, 2008; Downey, 2003), ondanks de technologische belofte. Daarnaast worden debatfuncties voornamelijk door burgers gebruikt in communicatieve uitingen over populaire cultuur (zoals reviews van films en roddels) en niet de belangrijke sociale en politieke zaken (McNair, 2006:152-154). Daarentegen is het wel degelijk van belang om populaire cultuur te betrekken bij het publiek domein. Joke Hermes (2006:302-303) beargumenteert dat het bestuderen van cultureel burgerschap inzicht geeft in publieke meningsvorming en het opbouwen van een gedeelde identiteit binnen groepen. In de politieke beleving werd het uitoefenen van burgerschap gescheiden van entertainment en consumptieactiviteiten. Studie naar e-democratie, waarin betrokkenheid van de burger wordt gemeten door online participatie en rationele discussie, zijn dan ook gerelateerd aan het traditionele politieke publieke domein (Burgess, 2006:1).

Daarnaast zorgt het internet voor een technologische verandering. Alhoewel het internet maar één technologie is, doet het iets dat hiervoor nog niet gebeurd was: Het overlappen van publieke en private ruimtes. Dit, omdat het internet zowel voor politieke als entertainment doeleinden gebruikt kan worden (ibid.:304). Webcommunities bijvoorbeeld dienen verschillende typen politieke en culturele doelen, waardoor ook hier een overlap in wordt gecreëerd. Een voorbeeld dat Hermes

aanhaalt (ibid.:305) is van de in 2004 vermoorde Theo van Gogh en de gevolgen die dit had voor de communitywebsite Marokko.nl. De website, waar voornamelijk islamitische jongeren samenkomen om ideeën uit wisselen en te discussiëren, werd een digitale vrijplaats voor Nederlandse en Marokkaanse jongeren om te gevoelens te ventileren en een mening te vormen over de gebeurtenis. Dit voorbeeld geeft aanleiding tot het betrekken en het benoemen van het cultureel publiek domein naast het politieke.

Drie levels van burgerbetrokkenheid in het culturele publiek domein:

Participation - Active agents in the process of meaning-making

Remediation – adoption, but at the same time modifying, manipulating and thus reforming consensual ways of understanding reality

Bricolage – assembling your own particular version of such reality

Mark Deuze (2006:66)

Een tweede voorbeeld is te vinden in *Everyday Creativity as Civic Engagement* door Jean Burgess (Burgess et al., 2006) gebaseerd op het begrip participatie van Mark Deuze (2006).

De Brisbane groep, actief op de fotowebsite Flickr¹, deelt foto's van de lokale regio Brisbane, en komt, doordat er geen geografische beperkingen zijn, offline bijeen om te debatteren over de toekomst en plannen voor de

omgeving (ibid.:7-8). Deuze noemt deze vorm van culturele participatie, naar de bevindingen van William Uricchio (2004), de meest actieve variant, die mogelijk is in Flickr. Reden voor deze uitspraak is dat de opkomst van de netwerksamenleving heeft gezorgd voor een fragmentatie van het publiek domein en organiseren en debatteren bemoeilijkt wordt zonder eenzelfde bron van informatie en een centrale plaats voor debat. Daarnaast doelt hij op het feit dat in participatiecultuur een offline representatie van een digitale omgeving vaak nodig is om een dialoog kracht bij te zetten, door middel van face-to-face communicatie.

De vraag is of de theorie van Habermas in een gefragmenteerd medialandschap standhoudt (en er geografische beperkingen optreden). Ondanks de kritiek op zijn historische beschouwing stelt Kellner (ibid.: 5) dat de idealen van Habermas een positieve wending en nieuwe impuls gegeven hebben aan het onderzoek naar de beginselen van democratie en het publiek domein met de introductie van het internet. Niet zelden worden het internet, de blogosphere en fora onderworpen aan de criteria van Habermas (o.a. Schultz, 1999; Dahlberg, 2004; Moe, 2008). Om deze reden wordt in dit onderzoek ook Habermas als handvat gebruikt, maar om hier invulling aan te kunnen geven dient het publiek domein eerst vanuit het licht van een gefragmenteerde netwerksamenleving te worden onderzocht en wat de precieze consequenties zijn voor de mate van het rationeel-kritisch debat en burgerschap.

Fragmentatie – Publieke domeinen

De pluralistische benadering gaat uit van het feit dat er meerdere perspectieven op de realiteit bestaan. Dit betekent voor het publiek domein, dat in eerste instantie gericht is op een democratisch beginsel, dat verschillende sociale groepen hun stem en mening kunnen laten horen. Daarbij is iedere mening gelijkwaardig en dient te worden meegenomen in het publieke debat. Nancy Fraser (1990)

¹ <http://flickr.com>

oppert in *Rethinking the public sphere* een herdefinitie van het publiek domein van Habermas, maar erkent het belang van zijn theorie. Zij behoudt hetzelfde idee van afbakening van het publiek domein, waardoor het verschil tussen publiek en privé wordt gehandhaafd: "It is the space in which citizens deliberate about their common affairs, hence, an institutionalized arena of discursive interaction. This arena is conceptually distinct from the state; it a site for the production and circulation of discourses that can in principle be critical of the state" (Fraser, 1990:57). Fraser, later bijgestaan door Thompson (1995), borduurt op de feministische kritiek van exclusie, omdat naast de bestaande bourgeoisie ook nonliberale concurrerende publieke domeinen bestonden (ibid.:61). Het concept van *subaltern counterpublics* bestaat bij de gratie van exclusie en sluit daarom beter aan bij het publiek domein. Niet voor niets sluit Habermas (1998) zich later aan bij deze visie, wat niet wegneemt dat het belang van het rationeel-kritisch debat voor hem verminderd is. Het grote verschil tussen de fragmentatiebenadering en de visie van Habermas is dat de staat interventies mag plegen om een stem te geven aan de minderheidsgroeperingen door publieke media te faciliteren. Dit is, in het kader van publieke communicatie, om te zorgen dat er een tegenwicht in het publiek domein wordt geboden voor marktprocessen en de daarmee samenhangende machtsverhoudingen. Iedere groepering wordt op deze manier in de media gerepresenteerd (Thompson, 1995:235-242).

Met de opkomst van internet en de daarmee gepaarde netwerksamenleving is de fragmentatie van het publiek domein alleen maar groter geworden. Niet vreemd, als bedacht wordt dat gebruikers zich individueel scharen achter het beeldscherm in plaats van samenkomen. Maar ook de beschikbare publieke mediakanalen zijn uitgegroeid van krant, radio en televisie tot oneindig grote en kleine netwerken. De informatievoorziening voor het individu wordt daarmee pluriformer en versterkt de individuele bewustwording binnen de samenleving. Dit heeft als gevolg dat het voor de overheid lastiger wordt om publieke communicatie te organiseren en te coördineren. Meer mechanismen zijn daarom nodig om alle meningen en interesses van het publiek te vertalen naar het politieke beslisproces.

Pluralisten gaan uit van een draagvlak dat gestimuleerd wordt vanuit de overheid. De vraag die gesteld moet worden is nu het medialandschap zo gefragmenteerd is geworden, of er nog wel een een duidelijk overkoepelend draagvlak bestaat waar verschillende groeperingen gehoord kunnen worden. Hierin ligt het gevaar van entropie, een begrip ontleend aan de communicatiewetenschap (McCallum, 2000). Entropie is een numerieke waarde in de communicatiewetenschap om de onzekerheid van een uitkomst weer te geven met betrekking tot informatie. In een gesloten systeem van onderdelen bestaat geen dynamiek en is de entropiewaarde nul. In een open systeem ontstaat een grotere entropiewaarde waardoor informatie in een systeem kan stromen. Wordt deze waarde echter te groot dan ontstaat een te grote chaos en een teveel aan informatie. In het kader van mediafragmentatie en platformcreatie door de staat wordt een stem gegeven aan verschillende groeperingen, maar tegelijkertijd dreigen stemmen zo versplinterd te raken dat deze niet meer gehoord worden en ontstaat een chaos van allerlei eilandjes in de netwerksamenleving.

Een tweede potentieel gevaar is dat de dialoog door de fragmentatie niet tot stand komt, omdat, zo stellen internet-democratietheoretici, gelijkgestemde individuen elkaar opzoeken waardoor groepposities worden versterkt in plaats van bekritiseerd. Het gevaar zit in het feit dat “[the internet not only extends the social fragmentation, but also has become] a breeding ground for group polarization and extremism” (Sunstein, 2001 in Dahlberg, 2007:832). Alhoewel het tegengestelde in sommige onderzoeken wordt beweerd (namelijk dat online participanten zoeken naar individuen met een tegengesteld perspectief) waren deze onderzoeken voornamelijk gericht op expliciete politieke groepen (Dahlberg, 2007:831).

Lincoln Dahlberg (2007) erkent ook het probleem van verregaande fragmentatie en het belang van het creëren van een tegenstem. Alhoewel Dahlberg het debat, zoals nagestreefd door Habermasidealisten, als grondslag aanneemt voor het bestaan van een democratisch publiek domein, betwist hij het uiteindelijke doel tot consensus. Dahlberg signaleert vier problemen in de aanname dat het rationeel-kritisch debat het probleem van gelijkgestemden zou oplossen:

- (1) De theoretici die de macht bij het debat leggen, laten de culturele, sociale en economische invloed achterwege.
- (2) Het is naïef te denken dat in het debat enkel waarheidsgetrouwe, kwalitatieve argumenten worden aangedragen.
- (3) Verschil is an sich geen bedreiging voor de democratie, het ontbreken van respect voor verschil wel.
- (4) Extremisme geeft een stem aan groeperingen, die anders nooit gehoord worden. Dahlberg noemt deze gefragmenteerde ruimtes *safe spaces*.

Gebaseerd op deze vier problemen, concludeert Dahlberg dat consensus en twist naast elkaar kunnen bestaan en beide uitkomsten stadia aanduiden binnen een dynamisch proces. Dit heeft als gevolg dat zowel consensus als twist dient te bestaan tussen *en* binnen groeperingen om daarmee het democratisch publiek domein uit te breiden. De vraag is of de huidige internettechnologieën in staat zijn om dit te kunnen ondersteunen.

Nu er een uiteenzetting is gegeven van het publiek domein op internet in een pluriform medialandschap is het van belang invulling te geven aan criteria voor een dergelijk domein. Een belangrijke tekortkoming door de fragmentatie, zo is gebleken, is het ontbreken van een live contact door geografische beperkingen, waardoor debatteren enkel online kan plaatsvinden. De projecten van Digitale Pioniers zijn echter gericht op projecten in Nederland waardoor deze beperking te verwaarlozen is. Dit maakt de criteria van Habermas aannemelijker om te gebruiken.

Criteria voor het bestaan van het publiek domein op internet

Alhoewel Habermas de meestgebruikte auteur is die wordt aangehaald op het gebied van het publiek domein en hoe de notie communicatie en debat daar een rol in delen, maken weinigen gebruik van duidelijk vooraf gestelde criteria voor een dergelijke analyse. Lincoln Dahlberg (2004) heeft daarom in *The Habermasian Public Sphere: A specification of the idealized conditions of democratic communication* criteria gedestilleerd vanuit het werk van Habermas om houvast bij analyse te bieden. Dahlberg haalt hiervoor zowel *The structural transformation of the public sphere* (ibid.) als *Theory of communicative action* (1987) aan in combinatie met recentere uitlatingen van Habermas (ibid: 3-4). Deze recente ontwikkelingen zijn belangrijk omdat Habermas veelal bekritiseerd wordt op zijn oude werk waarbij hij uitgaat van een specifieke ruimte, terwijl hij in latere beschouwingen het hele stelsel van complexe netwerken en meerdere en overlappende publieke ruimten als publiek domein aanduidt (Garnham, 2007:207; Dahlberg, 2004:3-5; Dahlgren, 2006:274). Tegelijkertijd gaat Habermas uit van een ideale vorm (Huijser, 2008:2) en is het raamwerk van Habermas een situatie waarnaartoe gewerkt kan worden. Dit verantwoordt waarom deze criteria in deze analyse gehandhaafd kunnen worden.

Het belangrijkste uitgangspunt van het rationeel-kritisch debat binnen het publiek domein is dat de intentie van het voeren van een dialoog het bereiken van een zekere consensus is. In de vorige paragraaf is dit uitgangspunt ontkracht door Lincoln Dahlberg en kunnen zowel conflict als consensus uitkomsten of stadia kunnen zijn in het dynamisch proces van een debat. Vanuit deze gedachte zullen de volgende criteria gedefinieerd worden.

I. Thematisering en beredeneerde kritiek

Argumenten gebruikt in een dialoog dienen niet enkel geadresseerd te zijn aan diegenen die deelnemen aan een conversatie, maar aan alle anderen die het in potentie aangaat. Argumenten ten aanzien van rechtvaardigheid gaan in principe alle mensen aan. De onmogelijkheid van deze claim ligt in het gefragmenteerde medialandschap. Dit betekent voor dit criterium dat er gefocused dient te worden op minder universele argumenten binnen de netwerkfragmenten en daarmee de fragmenten, of het virtuele publiek zoals Dahlberg dit omschrijft (ibid.:7) die de argumenten aangaan. Immers kunnen we niet spreken van *het* publiek domein. Argumenten zijn echter pas van waarde voor meningvorming als deze openstaan voor kritiek en aanpassing. Dit vereist een zekere vorm van reflexiviteit.

II. Reflectie

Een debat vraagt om reflectie van iedere participant. Dat houdt in dat iedere participant zijn/haar waarden, assumpties, en interesses af dient te zetten tegen claims en argumenten van anderen en deze, als dit nodig is, bij te stellen. Dit vraagt om een zekere mate van competentie om te kunnen communiceren. Immers moet de participant vooringenomen posities los kunnen laten en de validiteit

van andere argumenten kunnen beoordelen. De participant moet bereid zijn eigen posities in twijfel te trekken en in het licht te zetten van de positie van de ander.

III. Inlevingsvermogen

Als participant in een dialoog stelt de participanten zich potentieel op om geraakt te worden door claims en argumenten van andere participanten. Het is de taak van iedere participant “[to be] hermeneutically open and sensitive to how others understand themselves and the world” (Habermas, 2001: 34 (Steinberg, 2007)). Dit vraagt om een houding waarin verschillende perspectieven worden gerespecteerd of er nu consensus bereikt wordt of een conflict behouden. Echter moeten participanten wel uit kunnen gaan van oprechte en waarheidsgetrouwe argumentatie.

IV. Oprechtheid

Argumentatie is gestoeld op eerlijke en discursieve openheid. Rationele communicatie veronderstelt dat participanten zeggen wat ze bedoelen en alle relevante informatie prijsgeven ter ondersteuning van het argument. Dit criterium is zeer lastig mee te nemen in een online debat en komt voort uit het feit dat live interactie achterwege blijft. Ten tweede hebben we hier te maken te maken met anonimiteit. Vaak is het onduidelijk wie de argumenten stelt (bijvoorbeeld door het gebruik van een nickname). Maar in publieke zaken is het belangrijk om deze anonimiteit op te heffen. Online argumenten dienen op twee manieren geanalyseerd te worden: de inhoud van het argument en de openbaarmaking van de participant.

Voorgaande criteria richten zich puur op het debat en de houding van participanten, oftewel het publiek zelf. Daarnaast vat Dahlberg (ibid.:9-10) twee criteria samen die de betekenis van het concept publiek domein aangaan.

V. Formele en discursieve gelijkheid

Gelijkheid in het publiek domein betekent dat argumentatie open is voor alle participanten betrokken bij de gemaakte claims en gelijk behandeld moeten worden. Daarnaast dient elke participant in de gelegenheid te worden gesteld om elke bewering te introduceren of in twijfel te trekken. Gelijkheid kan op twee manieren worden opgevat. Ten eerste moet het mogelijk zijn voor participanten om deel te nemen aan het debat. Met deze fysieke conditie wordt de problematisering van de *digital divide* aangekaart. Deze conditie kan buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek omdat het om Nederlandse reikwijdte gaat en op dit moment 90% van de Nederlandse huishoudens toegang tot internet heeft, waarvan 75% een breedbandaansluiting heeft (CBS, 2010²). Gelijkheid kan zich ook uiten in sociale en culturele verschillen, waardoor ongewilde machtsverhoudingen ontstaan (gebaseerd op geld, vaardigheid, status, etniciteit). Habermas heeft echter niet de illusie heeft dat socio-culturele verschillen, en daarmee ongelijkheid in macht, volledig opgeheven kunnen worden (Habermas, 1996:308).

² <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/default.aspx?DM=SLNL&PA=71102ned&D1=3-34&D2=0-5&D3=a&VW=T>

Gelijkheid veronderstelt wel dat informatie toegankelijk moet zijn *en* pluriform (vanuit meerdere bronnen beschikbaar) van aard. Informatie, die gebruikt wordt in een debat, moet daarom publiekelijk zichtbaar en te raadplegen zijn om een deel van de machtsverschillen op te heffen.

VI. Vrij van overheids- en commerciële macht

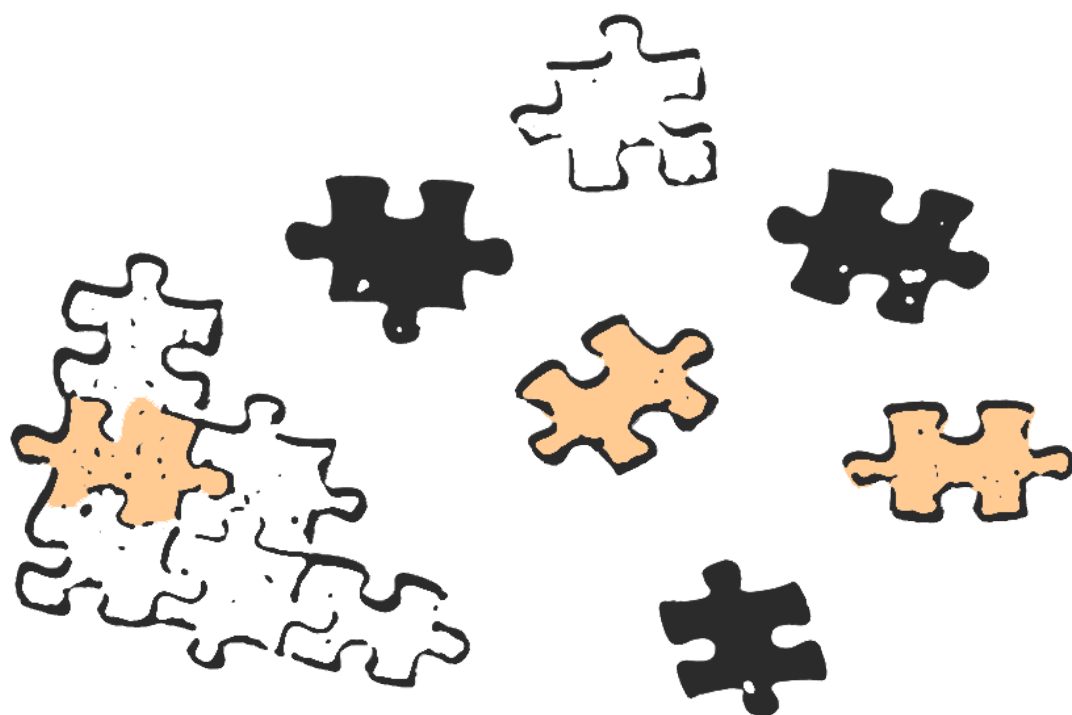
Dit laatste criterium geeft de grenzen van het publiek domein aan waarbinnen de dialoog moet plaatsvinden. Interactie tussen burgers dient vrij te zijn van invloed van de overheid en de commerciële macht. Dit betekent echter vanuit het pluralistische gedachtegoed dat de overheid wel een platform voor publieke service kan aanbieden.

Conclusie

In dit hoofdstuk is een uiteenzetting gegeven van het publiek domein op internet. Het is niet meer mogelijk om het publiek domein op internet te beschouwen als een overkoepelende ruimte waarin iedereen met elkaar een debat voert. De aard van het internet leent zich daar niet voor, het is een digitaal gefragmenteerd netwerk. Daarnaast is beschreven hoe het publiek domein niet meer beperkt blijft tot de politieke sfeer, maar hoe het cultureel domein ook politiek bereik heeft; een trend die grenzen grijzer maakt tussen sectoren. Dit gaat verder dan alleen publiek domein, ook de overheid en het publiek domein groeien naar elkaar toe. Er is tevens gebleken dat de theorie van Jürgen Habermas nog springlevend is, ondanks de felle kritieken. Alhoewel het om theoretische idealen gaat, die zowel online als offline aan de orde zijn, zal het lastig blijven hier volledig aan te voldoen. Desondanks het ideaalbeeld worden de hier beschreven criteria voor het bestaan van het publiek domein op internet in de praktijk meegenomen en in het volgende hoofdstuk gecombineerd met de praktische bevindingen.

Deel II

Praktijkanalyse



...: Praktijkanalyse

Het doel van dit onderzoek richt zich enerzijds op de bijdrage van de stimuleringsregeling Digitale Pioniers aan het publiek domein op internet en anderzijds op eventuele trends, die te ontdekken zijn voor een nieuwe regeling, waarbij ook naar de overdraagbaarheid van het DP-model wordt gekeken. Er is gekozen voor een benadering op basis van kwalitatief onderzoek zowel vanuit theorie als praktijk. In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag benaderd op basis van praktijkonderzoek. Dit gebeurt in de vorm van interviews, casestudies, en een reflectie vanuit de theoretische analyse.

Publieke waarden volgens Digitale Pioniers

De projecten die door Digitale Pioniers ondersteund zijn hebben een grondige selectie ondergaan (zie Appendix A voor het stappenplan). Na het indienen van een projectvoorstel worden aanvragen door middel van een quickscan geëvalueerd door het DP-team van Stichting Nederland Kennisland. Hieruit volgt een grove selectie (of shortlist) van potentiële projecten, die wordt voorgelegd aan enkele experts binnen het veld. Vervolgens worden na intakegesprekken met de aanvragers projecten wel of niet gehonoreerd. Dit selectieproces is gesteld naar de maatstaven van Kennisland en houdt in dat de bijdrage van DP-projecten aan het digitaal publiek domein wordt bepaald vanuit een interne visie (door beoordelaars vanuit Kennisland). In een Kennislandpublicatie van 2008 (van Es, et al.) zijn publieke waarden genoemd waarvan Digitale Pioniers veronderstelt de maatschappelijke functie van nieuwe media te versterken³:

Pluriform debat – Onder deze waarde wordt in de publicatie verstaan dat burgers naast consument ook producent van media kunnen worden en kunnen discussiëren. Er wordt gesteld dat via fora, blogs, wiki's en widgets bijgedragen wordt aan een pluriform medialandschap.

Samen kennis delen – De projecten van DP geven burgers een platform om kennis, ervaringen en interesses te delen over maatschappelijke onderwerpen als integratie, cultuur en politiek.

Sociale cohesie – Binnen de online netwerken die door de projecten worden gebouwd kunnen maatschappelijke idealen worden gedeeld, burgers aangespoord worden tot maatschappelijke betrokkenheid en cohesie tussen minderheidsgroeperingen worden gecreëerd.

Open source - Projecten die worden gehonoreerd dienen waar mogelijk gebruik te maken van open source technologie.

Maatschappelijke inclusie – DP projecten geven minderheidsgroeperingen een betere toegang tot de maatschappij met behulp van nieuwe media.

Open source is in deze opsomming van waarden opgenomen omdat binnen de regeling de voorwaarde is gesteld dat gecreëerde kennis gedeeld dient te worden zodat andere spelers binnen het publiek domein profijt kunnen hebben van de software en dit kunnen aanpassen en/of hergebruiken.

³ Deze waarden zijn gebaseerd op de waarden informatievoorziening, pluriform debat en sociale cohesie, zoals genoemd in het TNO rapport *Publieke diensten op het internet: Onderzoek naar een stimuleringsfonds voor publieke dienstenontwikkeling* uit 2002

Dit beperkt zich echter niet enkel tot openheid in code, maar gaat tevens om openheid in content: “Clearly, open source is no longer merely a technological issue, but has become widely discussed among the general public” en heeft zich geopenbaard in culturele praktijken als literatuur, audio en video (van der Boomen en Schäfer, 2005:3).

De waarden zijn kwalitatief van aard, niet direct aan elkaar gelijk te stellen en lijken gedeeltelijk te overlappen. De publieke waarden vormen het uitgangspunt van de praktijkanalyse vanwege de grote gelijkenis met de in het vorige hoofdstuk opgestelde criteria.

Onderzoeksmethode

Voor de praktische analyse wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de Grounded Theory, die in de jaren '60 door de Amerikaanse sociologen Glaser en Strauss werd ontwikkeld (Glaser & Strauss 1967) en is een vorm van kwalitatief onderzoek. Gegevens worden volgens een specifieke strategie verzameld en verwerkt. Er wordt uitgegaan van de verzamelde data en niet van voorafgestelde afgeleide hypothesen (Charmaz, 2006:5). Als onderzoeksmethode is er voor het interview gekozen.

Er is gekozen voor interne individuele interviews met twee oprichters en twee projectleiders van Digitale Pioniers om een precieze inkadering te kunnen geven aan de publieke waarden en de wijze waarop zij het publiek domein op internet bezien. Na verwerking van deze interviews zijn tien interviews gehouden met projectleiders van initiatieven, die zijn gehonoreerd sinds 2002. De keuze van deze projecten is tot stand gekomen door medewerkers afzonderlijk te laten scoren op alle verleden projecten op basis van ervaring met het project en de projectleider. Na deze selectie waren de eerste tien projecten in te delen in de categoriën Kunst en cultuur, Politiek en Nieuws & Discussie⁴.

Om de validiteit te kunnen waarborgen is van te voren een *topiclist* opgesteld voor een gestructureerd interview met terugkerende vragen, bestaande uit drie vaste onderwerpen: (1) projectinformatie, (2) waarden en bereik op het publiek domein op internet en (3) aanbevelingen⁵. Het eerste topic gaat in op de achtergrond van het project en wat de drijfveer is geweest. Het tweede topic bestaat uit twee delen. Er is ten eerste gekozen voor een tekenopdracht als creatieve onderzoeksmethode waarin gevraagd wordt het publiek domein te tekenen en de positie van het project daarbinnen⁶. Dit zorgde voor een *common ground* van een abstract begrip om te vragen naar het tweede deel: De vraag om invulling te geven aan de Digitale Pionierswaarden, zoals deze vanuit de interne interviews zijn opgesteld. Het derde topic richt zich enerzijds op eventuele verbeteringen aan het huidige proces van Digitale Pioniers en anderzijds op aanbevelingen voor een eventuele nieuwe, op DP gebaseerde regeling.

⁴ De tien projecten met beschrijving zijn te vinden in Appendix B

⁵ De twee vragenlijsten zijn te vinden in Appendix C en D

⁶ De tekeningen van DP-medewerkers als projectleiders zijn te vinden in Appendix E

Alle interviews zijn volledig getranscribeerd en geanalyseerd op basis van *line-by-line coding*, gevolgd door *focused coding* (Charmaz:50-59). Coding van de transcriptie zorgt voor goed te interpreteren bouwblokken, die in onderlinge interviews vergeleken en geanalyseerd kunnen worden.

In dit onderzoeksverslag zijn transcripties van de interviews niet integraal opgenomen uit privacy-overwegingen.

Interviewanalyse - medewerkers Digitale Pioniers

Allereerst onderstrepen de interne interviews de geschreven grondslag van de stimuleringsregeling, namelijk dat de regeling een tegenwicht moest bieden aan de grote Nederlandse media door het stimuleren van kleine maatschappelijke initiatieven. Aan het begin van de regeling lag de focus voornamelijk op de productie van goede content waarna in de loop van de jaren de open source beweging is opgenomen (Joeri van den Steenhoven, 2009). De open source software die door de projecten werd voortgebracht kon daarna opgeschaald of overgedragen worden binnen een ander domein. Het belangrijkste criterium was het voortbrengen van projecten van hoge kwaliteit. Deze kwaliteit vertaalde zich destijds in de drie traditionele doelstellingen (of publieke waarden) van het Nederlandse mediabeleid. Gedurende de regeling, en na ondersteuning van talloze inhoudelijke projecten, zijn er waarden bijgekomen en afgevallen zoals blijkt uit de Kennislandpublicatie van 2008. Om deze reden is in de interviews gevraagd naar de belangrijkste waarden, die gelden voor Digitale Pioniersprojecten en welke eventueel zouden ontbreken.

“Bottom-up ruimte creëren voor maatschappelijke online initiatieven”

Corline van Es (2009)

In alle vier de interviews werd open informatie als belangrijkste waarde opgemerkt: “Je wilt in een kennissamenleving dat die informatie zo open mogelijk, zo breed mogelijk beschikbaar is zodat burgers zoveel mogelijk kansen hebben zich goed te informeren, kennis met elkaar te creëren en te delen” (Joeri van den Steenhoven, 2009). In drie van de vier interviews werd pluriform debat als tweede belangrijke waarde aangemerkt. Volgens van den Steenhoven wordt pluriformiteit alleen aan debat gekoppeld terwijl dit ook een voorwaarde is die informatievoorziening toebehoort: Het kunnen raadplegen van verschillende bronnen. Daarnaast dient de vraag te worden gesteld wat pluriform debat precies inhoudt. In een van de interviews wordt de verklaring gegeven dat met pluriform debat het recht van de burger om mee te denken wordt bedoeld. Maar hiermee wordt de debatwaarde gelijkgesteld aan pluriforme informatievoorziening in plaats van een waarde op zich te zijn en de gewenste uitkomst van pluriforme informatievoorziening tot een zekere vorm van debat leidt.

In de interviews werd ook gevraagd of er waarden misten of in de loop van de jaren inhoudelijk zijn veranderd. Suggesties werden gedaan als emancipatie, technologische empowerment en bottom-up innovatie als ideële grondslag van Digitale Pioniers. Deze, niet te onderschatten, sociale waarden tonen veel gelijkenis met *sociale cohesie* uit het oorspronkelijke mediabeleid, het bij elkaar brengen van burgers en een stem geven aan minderheidsgroeperingen. Deze sociale waarde is in de loop van de jaren het minst uit de verf gekomen, omdat het zeer lastig is hier metingen naar te verichten, aldus

Joeri. Vanwege de grote overlap in betekenis suggereert Paul Keller deze waarden onder de noemer *maatschappelijke participatie* te scharen. Op deze manier kan, naar zijn zeggen, de eenvoudigste vorm van participatie een plaats krijgen: Een statement maken en “kunnen laten zien dat iets mogelijk is” (Paul Keller, 2009). Uit de vier interviews blijkt dat de interne waarden neerkomen op: Open informatie, kenniscreatie, pluriform debat en maatschappelijke participatie. Deze waarden zijn voorgelegd in een nabespreking, waar eenieder zich in kon vinden. In de volgende paragraaf wordt aan deze waarden invulling gegeven en gekoppeld aan de, in de theoretische analyse, opgestelde criteria.

Naast de formatie van deze waarden is de participanten gevraagd het publiek domein op internet te tekenen en Digitale Pioniers daarbinnen weer te geven. Uit deze tekeningen wordt de DP-visie op het publiek domein op internet duidelijk gemaakt. In de interviews wordt onderscheid gemaakt tussen Digitale Pioniers als regeling en de gefinancierde projecten.

Ten eerste is de rol van Digitale Pioniers beperkt in de zin dat het enkel stimuleert en mensen met elkaar in contact brengt. Maar deze katalyserende functie maakt dat kleine initiatieven van de grond komen. Digitale Pioniers als katalysator wordt in drie van de vier interviews erkend.

Ten tweede wordt het publiek domein in alle interviews getekend als een netwerk waarbinnen zich een heleboel spelers bevinden. In het geval van de Digitale Pioniersprojecten vinden sommige projecten aansluiting bij andere projecten, anderen staan alleen in het netwerk. In eerste instantie beginnen projecten klein, maar kunnen wel uitgroeien tot een grote ster (naar de getekende analogie met het heelal door Joeri van der Steenhoven). In de tekeningen wordt het publiek domein op internet afgekaderd waar spelers omheen staan, die invloed kunnen uitoefenen. Het pluralistisch gedachtegoed speelt hierbij een prominente rol: “Het moet iets zijn waar burgers behoefte aan hebben. Het is heel leuk dat in Nederland binnen de overheid die wens bestaat, maar ze moeten het ook los durven laten. Ze moeten luisteren naar mensen en daar eventueel data voor beschikbaar stellen. En daar moet het stoppen. Maar een overheid kan wel voorwaarden scheppen, voor een rijk publiek domein, zoals het openen van data, of het beschikbaar stellen van geld” (Corline van Es, 2009). Dat de overheid dit los moet laten heeft ook te maken met de vorm van het publiek domein op internet als uitdijend sterrenstelsel: “Omdat je met civil society media zegt dat er kleine groepen zijn, die vanuit een zekere ideologie of doel bepaalde kennis, participatie, vrijheid van meningsuiting nastreven door middel van techniek, door middel van het internet, of open of closed software. En dat kan vele vormen aannemen. Daar is niet echt een definitie voor. Je kunt ook niet zeggen jij hoort er wel bij en jij niet.” (Syb van Groeneveld, 2009).

De visie op het publiek domein op internet vindt een theoretische grondslag vanuit het pluralistisch denken van Nancy Fraser. In de volgende paragraaf zal invulling worden gegeven aan de waarden van Digitale Pioniers vanuit zowel de uitkomsten van de interviews als de theoretische analyse.

Waardenmodel

Uit de interne analyse volgen vier publieke waarden, namelijk Open Informatie, Kenniscreatie, Pluriform Debat en Maatschappelijke participatie. In onderstaand figuur is per publieke waarden invulling gegeven waarbij de bevindingen uit de interviews gecombineerd zijn met de uitkomsten vanuit de theoretische analyse. Dit model vormt het handvat voor de analyse van de tien projecten.

Open informatie

- Dit belangrijkste criterium gaat uit van het openbreken van gesloten informatie en vraagt om het treffen van pluriforme informatievoorzieningen voor burgers. Om deze reden wordt open informatie gelijkgesteld aan Formele en Discursieve gelijkheid (V) en Thematisering en beredeneerde kritiek (I). Open informatie kan zich uiten in het publiekelijk stellen van informatie, die op voorhand gesloten was en (in het geval van het faciliteren van discussieplatforms) toegang en inzicht geven in gebruikte informatiebronnen in argumentatie.
- Op basis van open informatie is het mogelijk de andere criteria te verwezenlijken, wat niet altijd het projectdoel hoeft te zijn.
- Open informatie kan de vorm aannemen van open source software en/of content.

Kenniscreatie

- Kenniscreatie is een Digitale Pioniers waarde waarvan wordt gehoopt dat deze gerealiseerd wordt op basis van open informatie. Kenniscreatie vertoont veel gelijkenis met het derde niveau uit de pyramide van Ackoff (1989), en geeft een antwoord op de vraag hoe er omgegaan wordt met data en informatie. In het politieke veld gaat het om het hanteren van informatie waarmee nieuwe inzichten worden verkregen. In het kader van Kunst & Cultuur is dit ook mogelijk, maar gaat het tevens om creatie alleen, waarmee de remixcultuur wordt aangeduid.

Pluriform debat

- Pluriform debat bestaat uit twee betekenissen. Ten eerste pluriformiteit, waarmee bedoeld wordt dat discussie mogelijk is voor alle burgers. In een gefragmenteerd medialandschap betekent dit dat er niet een platform is voor iedereen, maar dat discussie gevoerd wordt in alle fragmenten van de netwerksamenleving. Ten derde hoeft het debat niet per se online plaats te vinden.
- Om het debat te kunnen analyseren worden Reflectie (II), Inlevingsvermogen (III) en Oprechtheid (IV) meegenomen in dit criterium.

Maatschappelijke participatie

- Het vierde criterium gaat om burgerparticipatie, waardoor burgers in staat worden gesteld als Active agents te kunnen fungeren binnen het publiek domein. De projecten moeten in staat zijn om burgers zich te kunnen organiseren en statement te laten maken in de vorm van een mening, een argument of een technologische verandering.

Interviewanalyse - projectleiders Digitale Pioniers

In deze paragraaf worden de bevindingen, naar aanleiding van in totaal tien interviews, gepresenteerd. Nu inhoud is gegeven aan de publieke waarden van Digitale Pioniers, is het mogelijk om de gehonoreerde internetinitiatieven langs deze meetlat te leggen. Dit is gedaan door de projectleiders te vragen invulling te geven aan elk van de vier waarden. Om objectiviteit te bewaken, zijn uitspraken vergeleken met het daadwerkelijke project en behandeld als casestudy. Omdat de geïnterviewden ruimte hebben gekregen voor een eigen interpretatie van de publieke waarden werpt dit ook een nieuw licht op de invulling hiervan. Naar aanleiding van deze uitkomsten wordt onderzocht in hoeverre deze Digitale Pioniersprojecten hebben bijgedragen aan het publiek domein op internet en welke trend en behoefte bestaat ten aanzien van dit domein. Allereerst worden hier kort de bevindingen van de gemaakte tekeningen besproken.

In de interviews is gevraagd een tekening te maken van het publiek domein op internet vanuit het perspectief van het project (zie Appendix E). Deze tekeningen bevestigen dat projecten deel uitmaken van een netwerk dat bestaat uit fragmenten. Ieder project heeft zijn eigen plek en bereik binnen het digitale landschap. Een interessant perspectief werd getekend door Marten Timan (Simuze), die voor het hele publiek domein kan gelden. Namelijk dat informatie circuleert in een recycleproces. Informatie wordt door de gebruikers in het publiek domein constant veranderd en verrijkt. Dit perspectief geeft aan dat groeiende fragmentatie gepaard kan gaan rijker wordende informatie en niet per se negatief hoeft te zijn.

De ondervraagde projecten zijn onder te verdelen in de categorieën Kunst en Cultuur, Politiek, en Nieuws en Discussie (zie Tabel 1). Er is voor deze selectie gekozen om te onderzoeken of verschillen tussen sectoren te ontdekken zijn op basis van de publieke waarden. Het eerste dat opvalt zijn verschillen in doelstellingen die projectleiders voor ogen hadden. Zes van de tien projecten richten zich op een bepaalde niche binnen het publiek domein. Simuze richt zich bijvoorbeeld speciaal op muzikanten en muzikliefhebbers, Mimoo op architecten en architectuurliefhebbers en MarocNL op Marokkaanse jongeren. Dit onderstreept het bestaan van het gefragmenteerde medialandschap waarbinnen gelijkgestemde minderheidsgroeperingen over hun eigen platform beschikken. Tegelijkertijd richten de politieke projecten zich op alle burgers. Immers gaat het om publieke zaken die eenieder aangaat. Tabel 1 geeft tevens weer aan welke publieke waarden invulling wordt gegeven volgens de geïnterviewden. Twee dingen vallen hieraan op. Ten eerste heeft elke participant invulling gegeven aan open informatie. Dit levert bewijs voor het feit dat dit de meest belangrijke waarde is. Ten tweede is een gat te ontdekken in pluriform debat binnen de politieke projecten. Waarom dit zo is wordt in de volgende pagina's onderzocht.

	Open informatie	Kenniscreatie	Pluriform debat	Maatschappelijke participatie
Politiek				
PetitiesNL	X			
Open Kamer	X	X		
Ikregeer	X	X		
HNSdev	X	X		X
Kunst & Cultuur				
NARB	X	X		X
Simuze	X		X	X
Mimoo	X		X	X
Nieuws en discussie				
Indymedia	X	X	X	X
MarocNL	X		X	X
LYPO	X	X	X	
	10	6	5	7

Table 1: Projecten en publieke waarden

Open informatie

Deze publieke waarde is in zowel de interne als externe interviews aangemerkt als de meest belangrijke waarde. Voor elk van de drie categorieën betekent openheid van informatie echter wel iets anders. Enerzijds is openheid van informatie aanleiding tot het begin van een project, bijvoorbeeld het openstellen van overheidsinformatie. Anderzijds is het een (gewenst) bijproduct omdat het de eerste doelstelling is om een stem te geven aan een niche.

Het project PetitiesNL biedt burgers de mogelijkheid een elektronische petitie te starten waarachter anderen zich kunnen scharen door deze te tekenen. Het dilemma waar projectleider Reinder Rustema voor stond is de onmogelijkheid voor miljoenen burgers om een dialoog aan te gaan met de overheid. Dit komt mede door de eindeloze fragmentatie van het medialandschap dat Rustema als *“een eigenschap van de nieuwe media”* (Reinder Rustema, 2009:1) ziet. Er is met dit project geprobeerd een simulatie van een dialoog te creëren. De content is open in die zin dat iedereen in staat wordt gesteld een petitie te starten of zich aan te sluiten bij een bestaande petitie. Echter is de belofte gedaan dat de software open source zou zijn, wat tot op heden nog ontsloten dient te worden. Het project is als contentplatform open, maar, zo geeft Rustema aan, petitie zijn erg afhankelijk van andere politieke initiatieven die open overheidsinformatie aanbieden om een volledig beeld te krijgen bij de petitieinhoud, zoals stemgedrag en eerder gedane overeenkomstige petitieën. Ondanks de langzame start zijn er enkele succesvolle petitieën uitgekomen zoals de vuurwerk- en borstonderzoekpetitie. Een probleem dat in het interview werd aangeduid is het bereik. Politici zijn niet altijd ontvankelijk voor dit digitale politieke instrument.

De overige drie politieke projecten spelen in op de behoefte overheidsinformatie open te breken en beschikbaar te stellen aan burgers. Open Kamer, ooit begonnen als studieproject, heeft open

informatie als kernwaarde vanwege gebrek aan open en transparante informatie vanuit de overheid. Op hun website is het mogelijk om videomateriaal uit de Tweede Kamer terug te zien. Dit omdat de overheid enkel live videostream aanbiedt en geen videoarchieven bijhoudt. Dit maakt Open Kamer een archief voor zowel burgers als journalisten. Het videomateriaal wordt bijgestaan met transcripties en het is mogelijk gedeeltes van video's te bekijken omdat deze gecodeerd zijn. Het project Ikregeer stelt Kamervragen en –stukken publiekelijk beschikbaar, samen met de gegeven antwoorden door Kamerleden. Deze stukken zijn beschikbaar bij de overheid. Echter is het dilemma dat deze stukken achter een FTP (File Transfer Protocol) website verscholen zitten en lastig te benaderen zijn voor de gemiddelde internetgebruiker. Een bezoekersaantal van 3000 unieke bezoekers per dag maakt het open informatieproject effectief. Bovenstaande projecten onderstrepen echter het fragmentatievraagstuk: Meerdere platforms waar burgers terecht kunnen om overheidsinformatie in te zien.

HNS Development environment tracht in dit probleem te voorzien en heeft een standaard database ontwikkeld met een daarvoor bestemde API⁷. Deze database, die (soms handmatig) gevuld wordt vanuit verschillende databases, vormt een centrale plek met politieke informatie. Andere projecten kunnen met behulp van de API de database bereiken en data gebruiken voor een eigen initiatief. Daarnaast zorgt een open database gevuld met politieke informatie ervoor dat het mogelijk wordt om analyses te doen en data te aggreren.

Deze projecten laten zien dat de transparante relatie tussen de overheid en het publiek domein op internet pas begonnen is. Binnen het publieke domein zelf zijn al veel websites te vinden waarop gediscussieerd kan worden over politieke onderwerpen, maar pas met deze recente ontwikkeling van het openbreken van informatie begint het publiek domein rijker te worden. Een struikelblok is de welwillendheid van de overheid om informatie makkelijk prijs te geven. Tegelijkertijd laten deze burgerinitiatieven zien dat er een behoefte bestaat om het publiek domein te voeden. Dit benadrukt ook de vervagende scheidslijn tussen het private, publieke en politieke domein, die de komende jaren nog de nodige aandacht verdient: "The Internet is but one modality built with new technology but it encapsulates various tendencies that define the cultural usage of new ICTs: it bridges public and private spaces, it is used for entertainment, for consultation and information and for communication" (Hermes, 2006:304).

Binnen de Kunst en Cultuurcategorie bevinden zich internetinitiatieven, die zich richten op een bepaalde niche binnen het medialandschap maar wel gebaseerd zijn op het hebben van een open platform of aanbieden van open informatie. NARB (Not Another RainBow) is een initiatief van projectleider James Burke die kunstprojecten en -tentoonstellingen verzamelt en gebruikers in de gelegenheid stelt om comments te plaatsen bij de projecten. NARB is bedoeld als tegenhanger van professionele kunstenaars en curators. Op deze wijze worden dit kunstbeoordelingen van gebruikers

⁷ Een API staat voor Application Programming Interface en is een verzameling van definities waarmee een programma kan communiceren om bijvoorbeeld toegang te krijgen tot een database

binnen het publiek domein. Het online project is echter minder succesvol gebleken dan vooraf gedacht, er zijn weinig actieve gebruikers van het platform. Daarentegen wordt de ontwikkelde API wel veel gebruikt in musea en kunstinstallaties. Dit maakt het initiatief zeer lokaal en gefragmenteerder dan het al was. Op het platform Simuze is het mogelijk muziek te downloaden en eigen gemaakte te uploaden onder een Creative Commons licentie. Dit maakt het platform en haar content open. Binnen dit platform wordt het spanningsveld duidelijk tussen privé en publiek domein. Muzikanten zijn immers geneigd hun eigendomsrechten beschermen. Volgens Marten Timan verklaart dit verklaart ook waarom muzikanten, zeker tijdens de lancering, voorzichtig zijn met het onder deze licentie plaatsen van hun muziek. Mimeo, een online architectuurgids, toont veel gelijkenis met NARB. Ook dit project heeft een user-generated contentproject afgerond, waarbij het de “gewone” internetgebruikers zijn die architectuur kunnen beoordelen. Vanwege de ontzettende (internationale) groei van de website is het platform niet alleen voor deze groep gebruikers.

“Het is een user-generated website, dus het gaat er om dat zoveel mogelijk mensen er gebruik van maken, in de zin van als ze op reis gaan en architectuur willen bezoeken, maar ook een manier voor jonge architecten, is in de praktijk gebleken, hun architectuur te publiceren op het internet en daarmee hun eigen werk te kunnen promoten op een eenvoudige manier.”

(Mieke Vullings, 2010:1)

De content is vrij beschikbaar en het is voor iedere gebruiker mogelijk om architectuurfoto's te uploaden en/of te beoordelen.

De categorie Kunst en Cultuur richt zich in tegenstelling tot de politieke initiatieven meer op specifieke doelgroepen en dragen daarmee bij aan een verdergaande fragmentatie van het publiek domein. Tegelijkertijd is het van belang dat zulke projecten worden ondersteund om meer invloed bij burgers te leggen in plaats van gevestigde instituten die bepalen wat mooi of goed is. Dat maakt de Kunst en Cultuur sector opener.

Binnen de categorie Nieuws en Discussie is open informatie lastiger te bereiken omdat discussieplatforms enerzijds te maken hebben met kwaliteitshandhaving (door moderatie) en anderzijds inboeten aan transparantie. Een duidelijk voorbeeld is Indymedia, een nieuwswebsite voor activisten. Het doel is dat mensen hun eigen nieuws kunnen plaatsen op Indymedia, zonder tussenkomst van moderatie. Moderatie vindt echter wel altijd achteraf plaats, als uitspraken niet op waarheid berust zijn of personen aangevallen worden. Alhoewel Indymedia nooit heeft gezegd objectiviteit na te streven is deze wijze van moderatie kwalijk omdat op deze manier een gekleurde werkelijkheid wordt gecreëerd. Bart Brugman geeft wel een oplossing voor dit probleem en dat is verwijderde berichten in een bepaalde sectie onderbrengen met argumentatie waarom een bericht is weggehaald. Tot op heden is dit helaas niet geïmplementeerd. Een tweede punt van het ontbreken van transparantie is de mogelijkheid tot het anoniem posten. Ook dit is kwalijk op een website met nieuws: *“De mensen met de grootste mond, die roepen van alles en ze blijven anoniem en gaan niet achter hun woorden staan. Dan tel je ook niet mee”* (Reinder Rustema, 2009:8). Open informatie voor

Indymedia betekent daarom dat content op te roepen is, maar de content zelf niet transparant is. MarocNL is een, op een speciale doelgroep gericht, discussieplatform. Het ondersteunde onderdeel, de voicechat, is open voor deelname voor iedereen. In hoeverre deze applicatie een platform biedt voor discussie wordt besproken onder pluriform debat. Het derde project in deze categorie, LYPO (Love Your Perfect Opposite), is gericht op jongeren in het algemeen. Deze videowidget stelt jongeren in staat om tegenstanders rondom bepaalde topics te vinden en te kunnen discussiëren op basis van videoboodschappen. Deelname en videotreads zijn open voor alle gebruikers van LYPO.

Openheid in deze categorie is het lastigst te waarborgen. Initiatieven willen in principe geen onzinnige discussies, maar tegelijkertijd moeten alle uitlatingen, hoe subjectief deze ook zijn, in hun waarde worden gelaten. Subjectieve discussies kunnen immers ook tot kenniscreatie leiden.

Kenniscreatie

Kenniscreatie is een waarde waar niet elk project invulling aan heeft gegeven. Alhoewel kenniscreatie niet altijd als primair doel geldt, is het altijd een uitkomst van open informatie, pluriform debat, maatschappelijke participatie of een combinatie daarvan. Kennis manifesteert zich het meeste in het vormen van een mening doordat verschillende perspectieven worden gepresenteerd. De vraag is hoe kenniscreatie tot stand komt.

In de politieke categorie geven drie van de vier projecten aan actief aan kenniscreatie te doen. De drie die dit hebben aangegeven creëren zelf actief kennis door data te aggregeren, waardoor nieuwe data ontstaat. De individuele burger verhoogt het kennisniveau door deze platforms te raadplegen; vanuit de projecten zelf is dit passieve kenniscreatie. Alhoewel Reinder Rustema (PetitiesNL) heeft aangegeven dat kenniscreatie minder goed naar voren is gekomen dan gewild nemen bezoekers van de website notie van andere petitie's en zullen deze, wanneer ze zich hierdoor aangesproken voelen, wellicht tekenen.

Marten Timan (Simuze) geeft twee inzichten die verdieping geven aan deze waarde. Ten eerste worden vanuit Simuze events georganiseerd rondom Creative Commons om een groter draagvlak te creëren voor deze licentie. Dit laat een interessante online versus offline verhouding zien. Alhoewel gehonoreerde DP-projecten op internet gericht zijn, is offline kenniscreatie blijkbaar nog erg van belang: "ik denk niet dat je mensen online gaat overtuigen van het nut van Creative Commons, zoals we dat doen" (Marten Timan, 2010). Ten tweede biedt zijn tekening van het publiek domein op internet inzicht in creatie. Timan ziet het publiek domein op internet als een recyclekringloop vanuit het perspectief van Simuze. Gebruikers plaatsen muziek op Simuze, die kan worden gedownload. Vervolgens doorloopt deze muziek het kringloopproces, kan eventueel geremixed worden, en wordt hierna weer deel van het publiek domein. Dit recycleproces is van toepassing binnen alle projecten, de aard van de content verschilt alleen. In het geval van Simuze gaat het om een daadwerkelijk product dat wordt gerecycled. In de overige negen projecten gaat het hetzij om objectieve data, die

samengevoegd tot nieuwe inzichten leidt, hetzij om geplaatste meningen, die anderen in staat stelt een mening bij te stellen of te versterken.

Uit de interviews blijkt dat kenniscreatie altijd te verantwoorden is. Er dient echter te worden afgewogen bij welke vorm van kenniscreatie de prioriteit ligt: Data-aggregatie, geremixte producten of gevormde meningen.

Pluriform debat

Het streven naar een pluriform debat op internet is een nobel streven, maar zo blijkt uit de interviews, lastig te realiseren. Hetzelfde bleek uit de theoretische analyse (zie blz. 12). Opvallend aan Tabel 1 is dat geen van de politieke projecten aangeeft invulling te geven aan pluriform debat. Reinder Rustema (PetitiesNL) geeft een eerste inzicht. Ten eerste gaat het internetdebat het om een simulatie van een dialoog. Ten tweede zorgt een debat bestaande uit massa's mensen voor een kakofonie aan stemmen. Op een website als PetitiesNL is een dergelijke kakofonie niet gewenst:

“Want zodra iedere ondertekenaar zijn eigen amendement indient, dan krijg je een tekst met 100.000 amendementen en dat weet de ontvanger nog steeds niet wat de eis is.”

(Reinder Rustema, 2009:3)

Ten derde vallen de politieke projecten binnen het grijzer wordende gebied tussen overheid en publiek domein. Een debat tussen burger en overheid blijft echter op basis van hiërarchie en niet op basis van formele en discursieve gelijkheid. Rustema noemt als voorbeeld een vuurwerkpetitie, waarbij veel mensen getekend hadden. Maar vanwege het feit dat een soortgelijke petitie jaren geleden was behandeld werd deze petitie afgedaan door de desbetreffende minister. Op basis van dit voorbeeld zou een echt debat tussen deze burger en overheid niet plaats kunnen vinden. Een ander punt wordt aangegeven door Stef van Grieken (HNSdev). Voor een platform dat overheidsinformatie transparant maakt, vormt een debatfunctie een risico.

“Pluriform debat doen we niet, we nemen geen enkele vorm van standpunt in. Voor ons is debat een risico, omdat we transparante informatie willen leveren. Op het moment dat je overgenomen wordt door een bepaald sociale structuur, bijvoorbeeld nertsenfokkers, dan raak je transparantie kwijt. Daar proberen we zoveel mogelijk uit weg te blijven. Alleen als het een op een is.”

(Stef van Grieken, 2010:6)

Een goede reden waarom Openkamer en ikregeer ook geen debatfunctie hebben opgenomen in hun platforms. Een mening die drie van de vier politieke projecten kan worden toegedicht is dat zij vinden dat op een forum of met behulp van comments voornamelijk meningen worden geventileerd en het gemiddelde forum al snel een scheldpartij (flaming) wordt.

“Ja het kan plaatsvinden als je eronder verstaat dat je op een forum je mening kunt ventileren. Maar of dat een debat is, dat is de vraag.”

(Robert Kooij, 2010:4)

“Het gemiddelde forum wordt al snel een schreeuwpartij.”

(Stef van Grieken, 2010:6)

“Dat is haast een eigenschap van de nieuwe media, dat het eindeloos fragmenteert. En al die fragmentatie is een probleem voor de staat, want die kan geen dialoog voeren met honderdduizenden of miljoenen burgers”

(Reinder Rustema, 2009:1)

Deze reflecties zijn in strijd met de voorwaarden reflectie, inlevingsvermogen en oprechtheid, die gelden voor een debat in het publiek domein. Dat dit laatste argument te kort door de bocht is bewijzen de projecten in de Nieuws en Discussie categorie.

Alhoewel het een simulatie van een dialoog blijft heeft MarocNL een videochatapplicatie geïmplementeerd dat aan de voorwaarden van een debat probeert te voldoen. Om de debatten niet te groot laten worden is gekozen voor een chatroomconstructie met een maximum aantal participanten. Om een simulatie van face-2-face contact te creëren zijn webcams ingeschakeld. Daarnaast is de applicatie half-duplex. Dit houdt in dat maar een iemand tegelijk kan spreken. Om de rest van de participanten te kunnen laten ventileren, is er naast de webcambeelden ruimte voor chatberichten waar een participant ook direct op kan reageren. Daarnaast vormt de technologie de gespreksleider, omdat er maar 45 seconde mogelijkheid is voor het opvoeren van argumenten door middel van de video. Dit geeft iedere participant gelijke mogelijkheid tot spreken. Daarnaast biedt MarocNL, zoals Mohamed Al Aissati aangeeft, in het geval van een belangrijke maatschappelijke gebeurtenis zoals de moord op Pim Fortuyn, een plek om de sfeer te proeven in de gemeenschap voor buitenstaanders. Om de inhoud van de videodebatten te analyseren zijn casestudies nodig, die buiten de scope van dit onderzoek vallen. Dit project komt, technologisch, dicht in de buurt van een debat in het publiek domein op internet.

LYPO gaat uit van conflict in plaats van consensus in een debat. Zowel Reinder Rustema als Sanne Nolst Trenite wijden dit aan de Nederlandse cultuur.

“Dit is een misconceptie over debat. Een debat is bedoeld om te leren, om argumenten scherper te krijgen en juist om je eigen verhaal sterker te krijgen en niet zozeer het verhaal van de ander over te nemen.”

(Sanne Nolst Trenite, 2010:5).

Wat LYPO minder richting een debat brengt is het feit dat er geen directe reactiemogelijkheid mogelijk is. Er zit immers tijd tussen het bekijken, opnemen en uploaden van een videofragment. Een karakteristiek dat door Marten Timan (Simuze) onderstreept wordt: *“Het blijft een moment van het direct reageren”* (Marten Timan, 2010:5). Het krachtige van de applicatie is wel de pluriformiteit die wordt nagestreefd. Op Indymedia vindt geen discussie plaats maar worden nieuwsberichten geplaatst en activiteiten georganiseerd, waar comments onder gezet kunnen worden. Het kunnen plaatsen van comments leent zich echter niet voor een debat. Sheila Steinberg (2007:295-296) beargumenteert dit aan de hand van een verticaal communicatienetwerk. Commentthreads zijn vertikaal en de centrale

figuren die de discussie leiden staan bovenaan. Daarnaast is er geen structuur in een commentsectie om goed te reageren op elkaar, waardoor comments unieke statements worden.

Zowel NARB als Mimoo maken gebruik van meningvormende commentfuncties. Echter noemt Mieke Vullings van Mimoo een voorbeeld van een discussie in de commentsectie tussen gebruikers die ontstond naar aanleiding van een mooi uitzijnde gevangenis. Echter blijft het bij een incident en is er van debat geen sprake.

“Volgens sommigen moeten ze op een stenen vloer met een droge boterham liggen en andere mensen vinden juist dat je ze moet helpen in de goede richting en die discussie gaat helemaal niet meer over het gebouw, ook wel, maar gaat ook over dat soort sociale aspecten”

(Mieke Vullings, 2010:5)

De waarde pluriform debat in het publiek domein op internet lijkt, in de selectie van deze tien projecten, amper waargenomen te worden. We hebben hier eerder te maken met (on)gestructureerde discussies die meningvormend werken. Wellicht ligt dit in de technologische onmogelijkheid of het missen van een direct menselijk contact. De utopische gedachte vanuit het mediabeleid uit 2002, kan op basis van dit onderzoek worden afgedaan. Ondanks dat het voeren van een pluriform debat een voorwaarde is, lijkt het toch mogelijk om invloed uit te oefenen binnen het publiek domein op internet en dient dit niet in debat maar in (maatschappelijke) participatie te worden gezocht.

Maatschappelijke Participatie

In alle projecten is een vorm van participatie terug te vinden. Deze wordt of door het project als platform aangeboden of het project heeft participatie tot gevolg. Zeven van de tien projecten bestaan bij de gratie van participatie en bieden dit aan. De overige drie (politieke) projecten maken informatie transparant, waardoor burgerparticipatie het gevolg kan zijn. Stef van Grieken (HNSdev) maakt een onderscheid tussen participatie en coöperatie, naar een model van Tom Steinberg (Steinberg, 2007). Participatie is ervoor zorgen dat mensen actief betrokken worden bij een maatschappelijke kwestie, een bewustwording. Dit komt overeen met de inhoud zoals gepresenteerd in het waardenmodel. Coöperatie is er voor zorgen dat zowel de overheid als de burger daadwerkelijk iets doet. Dat betekent een overbrugging in het grijze gebied tussen overheid en het publiek domein. Het is de vraag hoe het begrip maatschappelijk wordt ingevuld. Dit is immers een van de doelstellingen van Digitale Pioniers: Het ondersteunen van maatschappelijke internetinitiatieven.

HNS development environment, Open Kamer en ikregeer geven aan een transparant platform te willen zijn, waaruit hopelijk maatschappelijke burgerinitiatieven worden gestart. In deze zin faciliteren deze projecten participatie. Het maatschappelijke aspect is dat burgers bewustworden van de politiek en dit gaat leven onder de burgers. Echter is Stef van Grieken daar niet optimistisch over: “Ik ben al heel blij als een burger zich per jaar zes minuten verdiept in hoe hij bestuurd wordt”. Voorafgaand aan participatie wordt welwillendheid van burgers als voorwaarde gesteld. PetitiesNL probeert

coöperatie tot stand te brengen. Dit blijft een hekel punt, omdat communicatie van de zijde van de overheid nog te wensen over laat. Het zijn voornamelijk de politieke projecten die de gehele maatschappij adresseren.

Binnen de Kunst en Cultuur categorie is er geen sprake van coöperatie, enkel participatie. Gebruikers van de websites worden in staat gesteld om statements te maken in de vorm van comments, statements te ventileren, en argumenten te geven. Het maatschappelijk bereik is echter niet groot, maar voldoet aan het betrekken van minderheidsgroeperingen binnen de maatschappij. Ditzelfde geldt voor de categorie Nieuws en Discussie. Het is echter binnen dit onderzoek niet mogelijk om de precieze effecten of het bereik van maatschappelijke participatie aan te wijzen: *“Alle users op de website zijn onderdeel van de maatschappij, en als ze maar iets doen, dan heeft het project al maatschappelijke participatie, namelijk er zijn mensen die daar iets creëren, waardoor er iets verandert, waardoor er iets in de maatschappij verandert.”* (Sanne Trolst Trenite, 2010:7). Echter het feit dat deze websites veel gebruikers hebben, laat zien dat er is bijgedragen aan maatschappelijke participatie (of *civic engagement*). Verder onderzoek is vereist in de vorm van een gebruikersonderzoek om ervaring in participatie te kunnen analyseren. In tegenstelling tot participatie blijft maatschappelijke coöperatie blijft echter achter en verdient de aandacht in de toekomst.

Uit deze analyse is gebleken dat de categorieën Politiek, Kunst & Cultuur en Nieuws & Discussie op verschillende wijze invulling geven aan het waardenmodel. Het is ook niet mogelijk om, gezien de eigenschappen van het publiek domein op internet, aan alle waarden te voldoen. Gebleken is dat de categorie Politiek voornamelijk op open informatie gericht is. Internetinitiatieven die op de rand van het publiek domein en de overheid inspelen zullen ook niet verder kunnen komen dan dit wegens de ongelijke machtsverhoudingen, pluriform debat lijkt hierbij een onmogelijkheid. Coöperatie is in deze categorie veelbelovender, waarbij het niet gaat om debat, maar om samen communiceren en uitvoeren. De welwillendheid van de overheid om te coöpereren lijkt vooralsnog te ontbreken. Initiatieven die inspelen op het krachtiger maken van de burger als democratisch partner is daarom de volgende stap in deze categorie, waarbij gebruik kan worden gemaakt van de transparant gemaakte overheidsinformatie.

Binnen de categorie Kunst & Cultuur hebben de onderzochte projecten voornamelijk bijgedragen aan transparantie, creatie en meningvorming door participatie. Deze projecten trekken de gevestigde orde van critici en kenners in twijfel door meer macht bij de burger te leggen. De projecten blijken vooral aan verdere fragmentatie van het medialandschap bij te hebben gedragen. Platformvorming en verhoogde bekendheid zijn volgende te ondernemen stappen. Ook binnen deze categorie blijkt van online pluriform debat geen sprake. Wel is aangemerkt hoe online projecten kunnen leiden tot offline pluriform debat. Een hybride van offline en online, en de integratie van participatie en debat is voor deze categorie een nieuw te verkennen terrein.

De projecten in de categorie Nieuws en Discussie komen het meest in de buurt van het voeren van een online pluriform debat. Elk van de projecten faciliteren enkele eigenschappen van een pluriform debat; technisch gezien worden er hele mooie platforms voor een simulatie van het debat neergezet. De eerste aanzet voor pluriform debat tussen groepen is met het project LYPO gedaan, maar verdient verdere stimulans. Dit onderzoek is ontoereikend geweest om de kwaliteit van de discussieplatforms te kunnen analyseren. Uitgaande van de uitspraken uit de interviews dient er tevens aandacht te worden besteed aan kwaliteitswaarborging van het debat binnen groeperingen. Hier hangt mee samen dat er ook naar meer transparantie moet worden gestreefd. Journalistiek maakt graag gebruik van anonieme bronnen, maar in debatten dient transparantie voorop te staan.

Interviewanalyse – procesverbetering en toekomstvisie

De participanten is gevraagd op twee niveaus aanbevelingen te doen voor de stimuleringsregeling. Ten eerste is gevraagd naar ervaringen met het honoreringsproces, van aanvraag tot afronding. Ten tweede is gevraagd invulling te geven aan een toekomstbeeld om inzicht te krijgen in welke richting Digitale Pioniers op zou kunnen gaan om vernieuwend te zijn en te blijven.

Procesverbetering

In alle interviews werd erkend dat de regeling snel en effectief is, een noodzaak die bij de oprichting al aanwezig was. De mediaeigenschappen van het internet vragen om snel handelen: Internettechnologie raakt snel verouderd en een jaar na een technologische introductie heeft pionieren dan geen zin meer. Dit heeft ook zijn weerslag op het soort projecten. Het gaat om kleine projecten, die met snel geld kunnen inspelen op innovatie. De interne begeleiding van Digitale Pioniers wordt als positief ervaren. Echter wordt daar een onderscheid in gemaakt tussen organisatorische en technische begeleiding.

“Organisatorisch kunnen ze je alles bieden. Technisch was het te beperkt”

(Stef van Grieken, 2010:5)

“De technische kennis is niet echt in huis om mee te denken, en wij dachten dat dat wel zo was. Dit kan een probleem opleveren voor mensen die niet zo’n groot technisch netwerk hebben.”

(Sanne Nolst Trenite, 2010:3)

Verbeteringen op dit gebied kunnen op twee manieren worden verholpen. Enerzijds kan Digitale Pioniers transparanter worden in wat er precies aan begeleiding aanwezig is. Projectleiders weten vervolgens waar ze aan toe zijn. Er dient echter een kanttekening te worden geplaatst, omdat het mogelijk is extra financiering aan te vragen voor expertisevraagstukken. Anderzijds kan Digitale Pioniers meer technologische betrokkenheid bewerkstelligen door technici vanuit het netwerk meer te betrekken bij advisering. Digitale Pioniers kan zich als technologisch kenniscentrum opstellen (Bart Brugman, 2009:5). Dit wordt op het moment deels ondervangen door technici uit te nodigen tijdens de expertmeeting, maar een-op-een advies lijkt gewenst.

Een tweede verbetering die door twee participanten werd opgemerkt is het gebrek aan communityvorming tussen de projecten tijdens een ronde. Aan het begin wordt een presentatieavond georganiseerd waar de gehonoreerde projecten een pitch geven van hun project. De projecten lopen qua onderwerp vaak erg uit elkaar. Dit neemt niet weg dat projecten dezelfde organisatorische en technologische problemen ondervinden. Zowel Mieke Vullings (Mimoo) als Robert Kooij (Open Kamer) zochten een manier waarop er meer communityvorming zou kunnen plaats vinden. Kooij stelde een online platform voor waarop projectleiders opgedane ervaring en kennis kunnen delen, mits op vrijwillige basis. Daarnaast zouden oud-DP-ers ook toegang moeten kunnen behouden en een vrijwillige adviserende rol kunnen hebben.

“Wat is miste was communicatie met elkaar. Wat handig zou zijn is ergens een gesloten forum maken, waar je lid van moet worden en waar je threads kunt posten om dingen te overleggen. Dus een online plek waar je dat kan doen. En laat alle mensen die in het verleden projecten hebben gedaan toegang houden. Ik zou het leuk vinden om op zo’n forum te kijken die weer een ronde zijn gestart. Als zij vragen hebben kan ik mogelijk ook daar van dienst zijn. Dat ontsluit een schat aan kennis van mensen van voorgaande jaren”

(Robert Kooij, 2010:3)

De regeling geeft klein geld aan vooruitstrevende projectideeën. Vaste kosten en projectmanagementuren zijn relatief hoog in vergelijking met het uitgekeerde bedrag, terwijl de belangrijkste kostenpost programmeerwerk is. Immers leveren deze uren het product. Twee participanten gaven aan dat het stimuleringsgeld in zijn geheel aan deze post dient te worden uitgegeven.

Een suggestie, gegeven door Stef van Grieken (2010:4), is om een zekere dwang proberen uit te oefenen om projecten ook na afronding binnen het publiek domein te laten, omdat de projecten met publiek geld zijn gefinancierd. De wens en uitvoerbaarheid van een dergelijke dwang dient in de toekomst intern te worden afgewogen.

Toekomstperspectief

Afgezien van procesverbeteringen is de participanten gevraagd aanbevelingen te doen ten aanzien van de regeling zelf. Intern is dezelfde vraag gesteld en vraagt Joeri van den Steenhoven zich af of het internetlandschap onderhand niet zo groot is dat het niet meer te stoppen is. Is het om die reden nog nodig dat er een impuls als Digitale Pioniers bestaat (van der Steenhoven, 2009:9)? Tegelijkertijd vraagt Joeri van den Steenhoven zich af, samen met Paul Keller en Corline van Es, of het pionierswerk al klaar is en, mits de regeling verdwijnt, de community niet daarmee uit elkaar valt. Het is geen onontgonnen gebied meer, maar dit betekent niet dat er gestopt moet worden met de regeling. Immers kent het televisielandschap ook het evenwicht tussen de publieke en commerciële omroepen. Dit was bij oprichting deels de noodzaak dat het publiek domein op internet ontwikkeld moest worden:

“[...] als we niets doen dan zullen alleen de commerciële instanties daar in gaan investeren, maar ontstaat er ook een afhankelijkheid daarvan”

(Joeri van den Steenhoven, 2009:5)

Alhoewel de Digitale Pioniers Academie invulling geeft aan het verduurzamen van een internetproject, is deze toekomstslag het meest gehoord tijdens de interviews (vijf van de tien participanten). Dit heeft te maken met de onzekerheid van beginnende projecten wat een gevaar vormt voor de continuïteit. Dit loopt parallel met de verdergaande fragmentatie van het medialandschap. Er worden allerlei projecten opgestart, maar deze ontsnappen niet aan de pilotfase. De regeling is dermate opgesteld dat pilots tot de kern behoren, maar een verdiepingsslag in projectverduurzaming kan voorkomen dat sommige projecten niet verder komen dan de pilot. Dit is

mogelijk door de regeling meer op de markt te focussen, of meer aandacht te geven aan het bedenken van verdienmodellen, mits deze projecten niet geheel commercieel gaan opdat *“mensen naast hun non-profit aan profit doen om geld te regelen voor hun project”* (Stef van Grieken:4). Dit kan bereikt worden door projectleiders aan het begin van de looptijd bewust te laten worden wat er na het negenmaanden-proces kan gebeuren voor eventuele voortzetting. Denkbaar is een combinatie tussen Digitale Pioniers en de Digitale Pioniers Academie.

Een tweede toekomstig beeld betreft de vorm van de regeling. Op dit moment is er aan elke ronde een thema gekoppeld. Echter is het mogelijk om initiatieven in te dienen die niet aansluiten bij dit thema. Dit zou kunnen worden losgelaten om een eenduidig beeld te creëren.

“Misschien moet er niet meer met thema’s gewerkt worden, maar de pijlers die je hebt [...], dan wordt het wel veel opener. [...] Sommige ideeën liggen misschien heel lang op de kast omdat er thema’s worden gegeven.”

(Robert Kooij 2010:5)

Tegelijkertijd wordt aanbevolen een onderscheid te maken in maatschappelijk veld, politiek en/of groen en klimaat (twee van de tien participanten). Of zoals James Burke (NARB) aankaart: *“Wat zijn de [huidige] maatschappelijke problemen?”* Dit zou betekenen dat er eenzelfde inslag zou kunnen worden gegeven als de eParticipatie-ronde. Stef van Grieken raadt ook aan om verder te kijken dan alleen het Ministerie van OCW, maar door bijvoorbeeld het Ministerie van BZ en BZK erbij te betrekken. Echter zou dat een einde betekenen van de openheid van de regeling.

Een derde aanbeveling die werd gedaan is Digitale Pioniers proberen te onttrekken uit haar eigen netwerk. Projectleiders zijn dikwijls via via in aanraking gekomen met de regeling. Dit betekent dat initiatieven niet verder reiken dan een bepaald (gefragmenteerd) netwerk.

“Dat je lokaal dit soort initiatieven bij gemeenten gaat uitzetten. Ik denk dat dat een hele meerwaarde is. Dan kom je met je idee uit de Randstad.”

(Marten Timan, 2010:5)

Ten slotte benadrukt Manfred Zielinski (ikregeer) de noodzaak van de regeling door een vergelijking met de Industriële Revolutie te trekken.

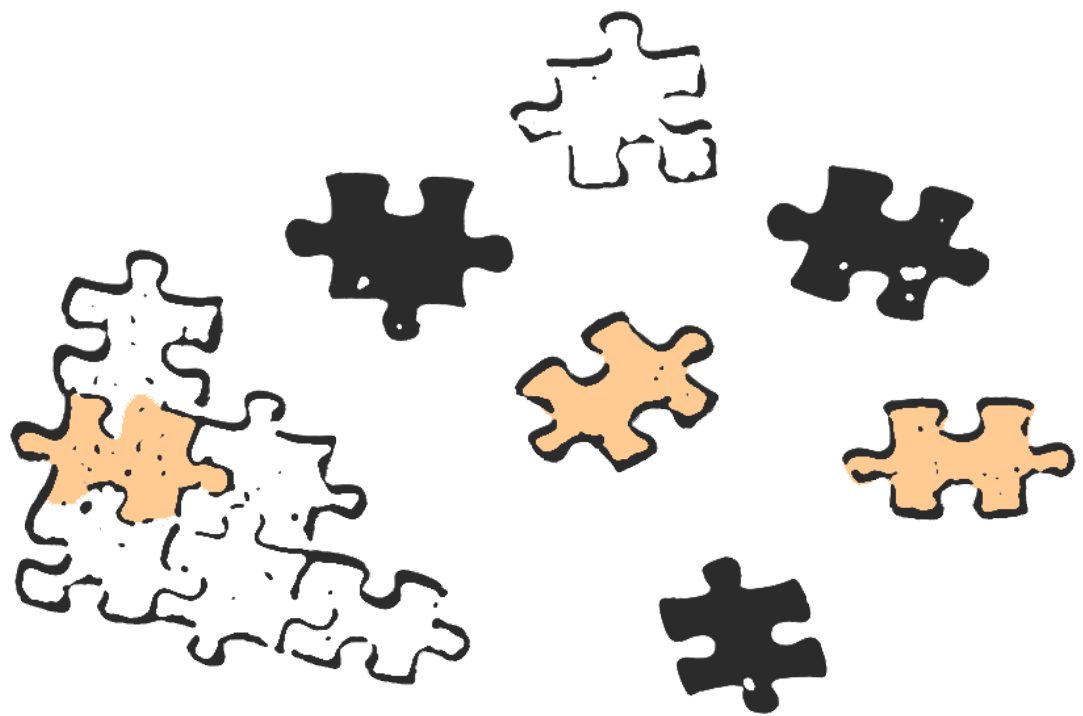
“Er zijn nog zoveel dingen te ontdekken en ik denk dat we nog steeds in het begin zitten van de Digitale Revolutie, en ik kijk dan naar een periode van vijftig jaar. Als je kijkt naar de Industriële Revolutie, dan heb je een periode van vijftig jaar waarin het redelijk uitgekristalliseerd is. Nu is de Informatierevolutie pas een jaar of twintig aan de gang en zijn we nog lang niet op het einde. Als je over zo’n tijdsspanne kijkt, zijn we nog lang niet uit de pioniersfase.”

(Manfred Zielinski, 2009:6)

Een argument waarom deze regeling nog niet kan stoppen.

Deel III

Conclusie en Aanbevelingen



...: Conclusie en Aanbevelingen

De stimuleringsregeling Digitale Pioniers begeeft zich op een maatschappelijk terrein, het publiek domein op internet, en heeft een belangrijke functie ten aanzien van de vorming van dit terrein. Met behulp van klein geld (bedragen tot 32.000 euro) is het sinds 2002 mogelijk geweest burgerinitiatieven te starten, die zich trachten te houden aan de opgestelde waarden van het mediabeleid. In de loop van de jaren zijn waarden inhoudelijk veranderd en bijgekomen. In dit onderzoeksverslag zijn deze waarden (open informatie, kenniscreatie, pluriform debat en maatschappelijke participatie) blootgelegd door het houden van interviews met Digitale Pioniers projectleiders en is inhoud gegeven aan elk van de vier waarden vanuit theoretisch en praktisch perspectief. Open informatie en het stimuleren van het pluriform debat blijken, in het kielzog van een democratische samenleving, de belangrijkste na te streven waarden te zijn. Tien gehonoreerde projecten zijn gevraagd vanuit hun perspectief invulling te geven aan het waardenmodel. Hieruit is gebleken dat open informatie veruit het prominentst aanwezig is. Dit heeft zich geuit in het transparanter maken van informatie richting de burger en/of het ontwikkelen van open source technologie. Het nastreven van open informatie is een duidelijke en kwantitatieve doelstelling.

De wijze waarop initiatieven worden gestimuleerd, dikwijls kleine projecten met een focus op een bepaalde doelgroep, onderstreept de theoretische bevindingen. Er is niet één publiek domein op internet, maar een gefragmenteerd medialandschap. Alleen de politieke projecten bieden een platform dat gericht is op alle burgers. Het is aan de burgers of zij gebruik maken van de aangeboden instrumenten; de politieke projecten moedigen dit door de bereikte transparante informatievoorziening wel aan. Dat de publieke domeinen vaak bestaan uit gelijkgestemden, heeft zijn weerslag op de waarde pluriform debat. Een gefragmenteerd medialandschap hoeft het online pluriform debat niet in de weg te staan, zolang er binnen *en* tussen de publieke domeinen ruimte voor debat bestaat. Op basis van de selecte groep onderzochte projecten heeft dit onderzoek niet kunnen ontdekken dat er debat tussen publieke domeinen bestaat. Love Your Perfect Opposite (LYPO), een project dat uitgaat van debatconflict, voldoet technologisch aan dit criterium. Dit project bestaat echter nog niet lang om hier uitspraken over te kunnen doen; gebruikers van de applicatie bevinden zich nog voornamelijk binnen het eigen netwerk. Technologisch biedt MarocNL de mogelijkheid om binnen een specifieke community te kunnen debatteren. In een bepaalde online discussieruimte worden audio- en videofaciliteiten geboden. Inhoudelijk laat het debat te wensen over, en is *flaming* geen onbekend begrip.

Ondanks dat pluriform debat online lastig te realiseren is, mede dankzij anonimiteit, wordt aangegeven door verschillende projecten dat debat offline sneller plaatsvindt. Simuze en Mimoo zijn voorbeelden van projecten die offline events buiten het online platform organiseren en waar wel meer debat plaatsvindt. Het debat is daarmee onafscheidelijk verbonden met direct contact. Deze on-

offline verhouding lijkt veelbelovend voor deze publieke waarde. De waarde maatschappelijke participatie blijkt, volgens de interviews, voor meerdere interpretaties mogelijk. Het doel van participatie is burgers actief te betrekken bij een maatschappelijke kwestie, of dit nu politiek, kunst en cultuur of educatie betreft. Vanuit dit onderzoek kunnen er weinig tot geen uitspraken worden gedaan over maatschappelijke participatie, behalve wanneer er gekeken wordt naar bezoekersaantallen. Binnen dit onderzoek blijft maatschappelijke participatie onderbelicht. Om meer te kunnen zeggen over deze waarde is verder onderzoek nodig, waarbij de daadwerkelijke gebruikers worden betrokken en gevraagd naar hun ervaringen.

De bijdrage van Digitale Pioniers aan het publiek domein op internet is groot, het bereik blijft klein. Er is laten zien dat vormgeving aan het publiek domein anders kan. Het is een initiatief dat heeft laten zien dat, net als binnen het televisielandschap, publieke initiatieven nodig zijn om een tegenwicht te bieden aan de commerciële partijen. Vele minderheidsgroeperingen hebben dankzij DP een online stem gekregen, politieke projecten uit de laatste ronde hebben zelfs nationaal bereik. Sommige projecten groeien en hebben een groot bereik gekregen, anderen blijven beperkt tot een kleinere community. Parels voor weinig geld.

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen in dit onderzoek kunnen enkele aanbevelingen worden gedaan ten aanzien van het projectproces en een eventueel toekomstbeeld. Het uitgangspunt, dat hier wordt voorgesteld, is het expliciet aanhouden van het waardenmodel zoals besproken in dit verslag.

Projectproces

Een van de kernwaarden van Digitale Pioniers is kenniscreatie. Om de kennis te behouden die tijdens het projectproces gecreëerd wordt blijkt er behoefte te zijn aan het vormen van een hechtere community. Om dit niet geheel dwingend te maken, is voorgesteld om een online platform in te richten waarop huidige en voorgaande projectleiders ervaringen en obstakels kunnen delen en op reageren op vrijwillige basis. Zo kunnen dubbelslag en obstakels beter worden voorkomen.

Een tekortkoming die door meerdere participanten is aangemerkt is het ontbreken van technische kennis bij Digitale Pioniers. De regeling is geënt op internettechnologie en de verwachting van technologische ondersteuning is daarom niet onterecht. Ter verbetering van het proces, zeker voor projectleiders die geen technologische achtergrond hebben, is het van belang meer aandacht aan dit punt te besteden.

Een derde verbetering geldt voor het verduurzamen van een project. De participanten gaven tijdens de interviews aan behoefte te hebben tijdens het projectproces al na te denken eventuele verdienmodellen. Een samenwerking tussen de Digitale Pioniers en de Academie wordt hiervoor aanbevolen.

De Digitale Katalysator

Het woord pioniers houdt in dat de regeling zich op onbekend terrein begeeft. Dit gaat na zeven jaar ervaring en groei van het publiek domein op internet niet meer op. Digitale Pioniers heeft daarentegen een katalyserende rol op zich genomen voor publieke initiatieven. De informatierevolutie staat echter pas aan het begin van haar looptijd. Dit betekent dat de overheid nog niet haar rol mag opgeven in de vormgeving van het publiek domein op internet. De overheid is immers wel duidelijk aanwezig in het televisielandschap. Hier wordt daarom gepleit voor een vervolg van de Digitale Pioniers, maar dan als de Digitale Katalysator.

Een van de eigenschappen van de regeling is haar open karakter. Ondanks dat thema's worden gegeven aan elke ronde, kan elk initiatief een aanvraag indienen. Voorgesteld wordt om deze thematoewijzing te laten vervallen en open rondes te laten verlopen op basis van het waardenmodel zoals voorgesteld in dit verslag. Dit betekent dat waarden transparanter en explicieter gecommuniceerd en afgekaderd dienen te worden. Thematisering kan echter wel een andere invulling krijgen, door rondes als de eParticipatie ronde te initiëren en samenwerking met andere ministeries te zoeken. Projectaanvragen dienen tijdens deze ronde *wel* te voldoen aan het specifieke thema. Het waardenmodel blijft altijd tijdens alle rondes gehandhaafd. De specifieke themarondes kunnen bepaald worden op basis van de maatschappelijke problematiek die op dat moment speelt, zoals politiek, educatie en groen & klimaat. In een looptijd van een jaar zou dat betekenen dat er twee rondes zouden kunnen worden gehouden, waarvan een open en een themagericht is. Op deze manier kan er een stem gegeven blijven worden aan minderheidsgroeperingen, als sociale inslag, en tegelijkertijd focus worden gelegd op grotere themaprojecten, waarvan ook meer continuïteit mag worden verwacht. Het pionierswerk is klaar.

...: Bronnen

Literatuur

- Ackoff, R. (1989). From data to wisdom. *Journal of Applied Systems Analysis* , 16, 3-9.
- Barenreuter, C., Brüll, C., Mokre, M., & Wahl-Jorgensen, K. (2009). An overview of research on the european public sphere. *Eurosphere Online Working Paper Series* , 3, 1-29.
- Bennett, W. (2004). Communicating Global Activism. *Cyberprotest* , 123-146.
- Bruns, A. (2008). Life beyond the public sphere: Towards a networked model for political. *Information Polity* , 13, 65-79.
- Burgess, J., Foth, M., & Klæbe, H. (2006). Everyday creativity as civic engagement: A cultural citizenship view of new media. *Proceedings Communications Policy & Research Forum* , 1-15.
- Castells, M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* , 616, 78-93.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory*. Londen: Sage Publications Ltd.
- Dahlberg, L. (2007). Rethinking the fragmentation of the cyberpublic: from consensus to contestation. *New Media Society* , 9 (5), 827-847.
- Dahlberg, L. (2004). The Habermasian Public Sphere: A Specification of the Idealized Conditions of Democratic Communication. *Studies in Social and Political Thought* , 10, 2-18.
- Dahlgren, P. (2006). Doing citizenship - The cultural origins of civic agency in the public sphere. *European journal of cultural studies* , 9 (3), 267-286.
- Dean, J. (2003). Why the net is not a public sphere. *Constellations* , 10 (1), 95-112.
- Deuze, M. (1999). Participation, Remediation, Bricolage: Considering Principal Components of a Digital Culture. *The Information Society* , 22 (2), 63-75.
- Downey, J., & Fenton, N. (2003). New media, counter publicity and the public sphere. *New media and society* , 5 (2), 185-202.
- Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text* , 25 (26), 56-80.
- Garnham, N. (2007). Habermas and the public sphere. *Global media and communication* , 3, 201-214.
- Glaser, B., & Strauss, a. (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine.
- Groeneveld, S. (2007). *Programming Civil Society Media in the Netherlands*. Amsterdam: Stichting Nederland Kennisland.

- Habermas, J. (1962:1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. Cambridge: MIT Press.
- Habermas, J. (1987). *The theory of communicative action*. Boston: Beacon Press.
- Hermes, J. (2006). Citizenship in the Age of the Internet. *European Journal of Communication* , 21 (3), 295-309.
- Huijser, H., & Little, J. (2008). Democracy Under Fire: the uses and abuses of democracy in the public sphere . *Transformations Journal* (16), 1-12.
- Kellner, D. (sd). *Habermas, the public sphere, and democracy: a critical intervention*. Opgeroepen op December 2, 2009, van <http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/papers/habermas.htm>
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2003). *New Media: A critical introduction*. Routledge.
- McCallum, A., Freitag, D., & Pereira, F. (2000). Maximum entropy Markov models for information extraction and segmentation. *Proceedings ICML* , 591-598.
- McNair, B. *Cultural chaos: Journalism, news, and power in a globalised world*. Londen: Routledge.
- Moe, H. (2008). Dissemination and dialogue in the public sphere: a case for public service media online. *Media, culture & society* , 30 (3), 319-336.
- Papacharissi, Z. (2002). The virtual sphere: The internet as a public sphere. *New Media and Society* , 4 (1), 9-27.
- Poell, T. (2009). Conceptualizing forums and blogs as public sphere. In M. v. Boomen, S. Lammes, A.-S. Lehmann, J. Raessens, & M. Schäfer, *Digital Material: Tracing media in everyday life and technology* (pp. 239-251). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Rheingold, H. (2008). Using Participatory Media and Public Voice to Encourage Civic Engagement. *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth* , 97-118.
- Schäfer, M., & Boomen, M. v. (2005). Will the revolution be open sourced? How open source travels through society. In M. Wynants, & J. Cornelis, *How Open Is the Future? Economic, Social and Cultural Scenarios inspired by Free & Open Source Software* (pp. 31-68). Brussel: VUB Press.
- Steinberg, S. (2007). *An Introduction to Communication Studies*. Cape Town: Juta & Co.
- Steinberg, T. (2007). *The Power of Information*. Cabinet Office.
- Taylor, J. (2009). *The Handbook of Journalism Studies*. New York: Routledge.
- Thompson, J. (1995). *Media and modernity: A social theory of the media*. Cambridge: Polity Press.
- Thompson, J. (1995). *Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Cambridge: Polity Press.
- TNO. (2001). *Publieke diensten op het internet: Onderzoek naar een stimuleringsfonds voor publieke dienstenontwikkeling*. TNO. Delft: TNO.

van Es, C., Keller, P., Steenhoven, J. v., Stokkel, T., & Timmermans, N. (2008). *Stimuleringsregeling voor maatschappelijke internetinitiatieven: Open, snel innovatief & flexibel*. Amsterdam: Stichting Nederland Kennisland.

Verschuren, P., & Doorewaard, H. (1995). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Utrecht: Lemma BV.

Interviews Digitale Pioniers Projectleiders

Aisati, Mohamed Al, *marocNL*, 16 december 2009

Brugman, Bart, *Indymedia*, 7 december 2009

Burke, James, *Not another rainbow*, 1 december 2009

Grieken, Stef van, *HNS Development Environment*, 8 februari 2010

Kooij, Robert, *Open Kamer*, 27 januari 2010

Nolst Trenite, Sanne, *Love Your Perfect Opposite*, 3 februari 2010

Timan, Marten, *Simuze*, 28 januari 2010

Vullings, Mieke, *Mimoo*, 20 januari 2010

Rustema, Reinder, *PetitiesNL*, 10 december 2009

Zielinski, Manfred, *ikregeer*, 23 december 2009

Interviews Digitale Pioniers Medewerkers

Es, Corline van, *oud-projectleider Digitale Pioniersregeling*, 13 november 2009

Groeneveld, Syb, *mede-oprichter Digitale Pioniersregeling*, 11 november 2009

Keller Paul, *projectleider Digitale Pioniersregeling*, 20 november 2009

Steenhoven, Joeri van den, *mede-oprichter Digitale Pioniersregeling*, 20 november 2009

...: Appendix A - Selectieproces Digitale Pioniers projecten

Van idee tot project in 10 stappen

Stap 1	Digitale pioniers kent gemiddeld drie rondes per jaar. Meer informatie over openingstijden en het thema van de rondes kun je vinden op www.digitalepioniers.nl
Stap 2	Projectvoorstellen kun je via http://aanvraag.digitalepioniers.nl indienen. Hier vind je ook de Leidraad met de belangrijkste regels voor het indienen van projectvoorstellen.
Stap 3	Tot maximaal twee weken voor sluiting van een ronde kun je feedback op je aanvraag krijgen van het Digitale Pioniers team.
Stap 4	Direct na sluiting van de ronde worden alle aanvragen door het Digitale Pioniers team op basis van de criteria van de regeling beoordeeld. De vijftien tot twintig beste projecten komen op een shortlist.
Stap 5	Als jouw projectvoorstel op de shortlist staat, krijg je het verzoek een korte videoboodschap over je project in te sturen.
Stap 6	Projecten op de shortlist worden tien dagen na sluiting van de ronde door een panel van externe experts beoordeeld.
Stap 7	Op basis van het advies van de experts en het beschikbare bedrag in de ronde, wordt een lijst projecten geselecteerd voor een intakegesprek.
Stap 8	Tijdens het intakegesprek maakt het Digitale Pioniers team kennis met de mensen achter het project. En wordt gekeken wat moet gebeuren om het project tot een succes te maken. Een definitief projectplan wordt gezamenlijk afgestemd.
Stap 9	Op basis van het definitieve projectplan wordt een toekenningsbrief opgesteld.
Stap 10	De eerste 80 procent van het toegekende bedrag wordt overgemaakt zodra de ondertekende toekenningsbrief retour is. Het project kan van start gaan en heeft negen maanden de tijd voor uitvoering. Tijdens de uitvoering biedt Digitale Pioniers begeleiding en worden projectleiderbijeenkomsten georganiseerd waar projecten van elkaar kunnen leren.

Tabel 1: Stappenplan DP projectaanvraag (Groeneveld, 2007)

...: Appendix B - Beschrijving tien projecten

Teksten verkregen vanaf www.digitalepioniers.nl/projecten

MarocNL

Ronde 2: Identiteit
Website: www.maroc.nl

Digitale Pioniers heeft een uitbreiding van de website maroc.nl ondersteund met een voice chat applicatie en een voice board. Via de voice chat kan je praten via de site. En via het voiceboard wordt de chat bijgehouden. Gesproken en geschreven tekst loopt hiermee door elkaar. Dit voegt een nieuwe dimensie toe aan de community. Achterliggende doelen zijn: identiteitsversterking, bevordering participatie, kennisoverdracht en vernieuwing.

PetitiesNL

Ronde 4: Duurzaamheid
Website: <http://petities.nl>

Met de bijdrage van Digitale Pioniers is er een stichting gekomen die een website heeft ontwikkeld waar het starten van een petitie mogelijk is en betrouwbaar overkomt. Stichting Petities Online wil het voor burgers eenvoudig maken een maatschappelijk probleem hoger op de politieke agenda te krijgen. Elke burger moet een petitie kunnen opstarten om een probleem onder de aandacht van het grote publiek te brengen. Zo is men niet afhankelijk van de politiek of de massamedia. Er moet een centrale plek zijn waar journalisten en politici kunnen volgen wat er speelt onder de bevolking.

Simuze

Ronde 7: Wetenschap
Website: www.simuze.com

Simuze is een community die 1 juli 2005 online is gegaan. Hier kunnen leden via het registratie- en profielsysteem een plek krijgen binnen deze community. Je kunt er muziek uploaden die je een Creative Commons-licentie meegeeft, waarmee deze beschikbaar wordt voor andere leden van de community. Met de bijdrage van Digitale Pioniers is er een online community gebouwd met de mogelijkheid om je band te promoten.

Indymedia

Ronde 9: Vrije Meningsuiting
Website: www.indymedia.nl

Indymedia Nederland [2001] maakt deel uit van het wereldwijde Indymedia netwerk (activistisch nieuwsplatform), en heeft sinds haar oprichting gebruik kunnen en mogen maken van de server van Freeteam. De bijdrage van Digitale Pioniers aan Indymedia en Freeteam vormt een uitzondering op andere ondersteunde projecten. Met de bijdrage zullen de verouderde servers van Indymedia netwerk en Freeteam vervangen worden. Daardoor is het mogelijk om een uitbreiding te realiseren, en een fysieke splitsing aan te brengen tussen de server van Freeteam en de server van Indymedia.

Mimoo

Ronde 12: Internationaal
Website: www.mimoo.eu

MIMOA (My Modern Architecture) brengt architectuur met adres en een interactieve kaart in (over)zicht. Met de ondersteuning van Digitale Pioniers heeft Mimoo een online database van moderne architectuur in Europa opgezet, opgevuld door architecten, architectuurcentra en enthousiaste bezoekers. Via de kaart kun je eenvoudig de architectuurprojecten zoeken.

Not Another RainBow (NARB)

Ronde 12: Internationaal
Website: www.narb.me

NARB is een kunstontdekkingssite met sociale functionaliteit en vertoont welke exposities er op dit moment te zien zijn, vergelijkbaar met een tijdschrift of een uitgids. Daar zijn instrumenten aan toegevoegd om te filteren en te discussiëren die mensen helpen kunst te vinden waar ze enthousiast van worden. Nadat gebruikers hebben gevonden wat ze wilden zien geeft NARB de mogelijkheid om reacties en beoordelingen achter te laten en kunst te verzamelen als virtuele voorwerpen voor in hun persoonlijke collectie. Voor openheid en toegankelijkheid is een API ontwikkeld en daarnaast een Iphone-applicatie.

Love Your Perfect Opposite (LYPO)

Ronde 15: Identiteit
Website: www.maroc.nl

"Love your perfect Opposite" (LYPO) is een 'nomadic application' voor jongeren via welke het niet alleen gaat om zoveel mogelijk vrienden te verzamelen, maar juist in debat te gaan met zoveel mogelijk "opposites". Via de gadget kan de gebruiker niet alleen filmpjes embedden van verschillende filmpjes-sites zoals Youtube maar ook direct een reactie opnemen via een Seismic integratie. Verder kan de gebruiker vanuit verschillende sociale netwerken hetzelfde LYPO-profiel benaderen en op die manier impliciet een link leggen tussen de profielen die deze heeft in de verschillende netwerken. Wanneer een gebruiker zijn profiel verwijderd van een van een sociaal netwerk kan hij nog steeds via een ander sociaal netwerk bij zijn LYPO-profiel inloggen via een ander netwerk.

HNS Development Environment

Ronde: eParticipatie
Website: www.hetnieuwestemmen.nl

De ontwikkelaars omgeving (HNS.dev) heeft een gestandaardiseerde database en ontwikkelomgeving gerealiseerd voor e-participatie en e-democracy projecten in Europa. In de database word informatie over politici, onderwerpen, en politieke gebeurtenissen op een gestandaardiseerde manier aangeboden aan initiatieven via de Google Open Social standaard.

Ikregeer

Ronde: eParticipatie
Website: <http://ikregeer.nl>

Ikregeer.nl ontsluit officiële publicaties van de overheid op een gebruikersvriendelijke manier. Op ikregeer.nl zijn alle kamerstukken, kamervragen en handelingen van de Eerste en Tweede Kamer sinds 1995 op een eenvoudige manier te vinden.

Open Kamer

Ronde: eParticipatie
Website: www.openkamer.tv

Open Kamer ontsluit en verrijkt streaming videobeelden van de debatten in de Tweede Kamer. Het project bestaat uit een website waar de gebruiker op verschillende manieren kan zoeken in de video's van de geïndexeerde en geannoteerde debatten. Een gevonden debat wordt zowel tekstueel, als beeldend als video weergegeven. Open Kamer biedt daarnaast directe toegang tot een individuele uitspraak met behulp van permalinks.

...: Appendix C - Interview protocol en topiclist - DP intern

INTRODUCTIE

Introductie van het doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is om te onderzoeken in hoeverre Digitale Pioniers sinds haar oprichting heeft bijgedragen aan het maatschappelijk publiek domein op internet. Om dit te kunnen doen is er gekozen voor een kwalitatieve aanpak waarbij medewerkers van DP en een aantal mooie projecten sinds de oprichting van DP (2002) gevraagd worden naar hun perspectief op het maatschappelijk publiek domein, hoe het publiek domein op internet er uit ziet en eventueel is veranderd, wat voor publieke waarden belangrijk zijn en wat de impact is van het de stimuleringsregeling. Dit wordt gedaan met 1 op 1 interviews, twee groepssessies met digitale pioniers projectleiders en een beschouwing op basis van academische literatuur. Op deze manier proberen we te kijken hoe overdraagbaar het Digitale Pioniers model is en welke nieuwe kansen er nog liggen in lijn met het Digitale Pioniers model.

Verwachting van dit interview

Dit interview is gericht op het perspectief van de projectleiders waarbij wordt ingegaan op het project zelf en een algemene beschouwing op het maatschappelijk publiek domein met jou als domeinexpert (i.i.g. voor de sector waarin het project zich bevindt).

Opzet Interview

Het interview is semigestructureerd en zal gehouden worden op basis van een vooraf opgestelde topiclist, waar veel ruimte is voor open vragen en onderwerpen die op basis van de topics ter sprake komen. Het gehele interview zal ongeveer anderhalf uur duren. Daarnaast wil ik je vragen of je akkoord gaat met naamsvermelding en eventueel gebruik van citaten uit dit interview in het uiteindelijke onderzoeksverslag. De gehele annotatie van het interview zal enkel gebruikt worden in interne verslaggeving.

Uitleg rol en achtergrond interviewer

Rol van de geïnterviewde

betrokken bij DP sinds/tot, rol binnen project

TOPIC 1: DIGITALE PIONIERS – verleden

Uitleg topic – In dit eerste topic zullen vragen worden gesteld over de achtergrond van Digitale Pioniers, met als voornaamste vraag: Vanuit welk ideaal is het project opgestart en heeft geleid tot welke missie?

Zou je de missie en het doel van DP willen omschrijven?

Op welke doelgroep of doelgroepen is DP in eerste instantie gericht?

Hoe merkte je concreet dat er vanuit deze doelgroep een vraag voor DP was?

Wat waren de algemene reacties vanuit de doelgroep? Kun je concrete voorbeelden noemen?

Na 17 rondes, in hoeverre heeft DP aan haar missie en doel (of ideaal) voldaan?

Van het proces van Digitale Pioniers wordt gezegd dat het snel en effectief is, maar wat is er zo kenmerkend aan?

TOPIC 2: WSD model – heden

Uitleg topic – In het tweede topic gaan we iets dieper in op de verschillende publieke waarden, die in de loop van de jaren verzameld zijn op basis van de DP projecten. We hebben hiervoor een model gemaakt naar ons eigen inzicht. {uitleg model} Welke waarden zijn belangrijk voor DP? Hoe is de interne visie van Digitale Pioniers op het digitaal publiek domein?

Tekenopdracht Digitaal Publiek Domein

Als je een vorm zou moeten geven aan het digitaal publiek domein vanuit een DP perspectief, hoe zou je dit willen visualiseren? Kun je de spelers tekenen op een abstract niveau en hoe deze zich tot elkaar verhouden?

Is dit de vorm zoals die nu is, of is deze veranderd? Zo ja, hoe? Zie je dat ook terug in de projecten?

Zijn er andere vormen van het digitale publiek domein denkbaar? *Vervolgvrage*: Kunnen deze naast elkaar bestaan?

Hoe komen spelers met elkaar in contact, of communiceren ze met elkaar?

Wat delen ze met elkaar?

Definiëring Publieke waarden

Welke publieke waarden zijn het meest belangrijk voor DP?

Wat versta je onder deze (gekozen) waarden? *Vervolgvrage*: Waarom deze wel en de andere niet?

Wat is de relatie tussen deze vijf waarden? *Vervolgvrage*: Zou je kunnen stellen dat sommige waarden volgen uit anderen of tot andere waarden leiden? {Zo ja, 1 voor 1 doornemen}

Zit er overlap in?

Mis je waarden?

Zijn er publieke waarden sinds de oprichting van DP veranderd? Zijn er waarden afgevallen of juist bijgekomen?

Op welke manier kun je deze publieke waarden digitaal volbrengen? {wijzen op digitaal gereedschap}

Vervolgvrage: Wat zijn de tekortkomingen en/of pluspunten van dit gereedschap; wat zijn de eventuele valkuilen waarvoor gewaakt moet worden?

4 Projecten op WSD model – Waard(en), sector(en), en digitaal gereedschap(pen)

Wat voor effect heeft [project X] gehad? *Vervolgvrage*: Is er een verschil tussen het effect dat [project X] heeft gehad op het digitale en analoge publieke domein?

{Vraag na 10 projecten}: De bedoeling is dat het model dat je hier ziet overdraagbaar wordt, maar meer wordt dan alleen een toetsingsmodel van een project. Heb je een suggestie hoe dit als model overdraagbaar zou kunnen worden?

Denk je dat er optimale combinaties zijn van waarde(n), sector en digitaal gereedschap?

TOPIC 3 : Aanbeveling - toekomst

Uitleg topic – in dit derde en laatste topic wil ik ingaan op de toekomst van Digitale Pioniers en aan de hand van het model kijken waar de kansen liggen voor verdere ontplooiing. De vraag die hieraan ten grondslag ligt is: Welke innovatieve kansen liggen nog open in lijn met de Digitale Pioniers gedachte?

Welke richting zou DP op kunnen gaan om innovatief te blijven als regeling. *Vervolgvrage*: Moeten we een andere richting inslaan?

We hebben het in het begin over het proces van DP gehad. Zijn er stappen die nog verbeterd kunnen worden of ontbreken in het proces?

{Laten we nog even terug gaan naar het model}

Als je kijkt naar de publieke waarden, welke waarden worden op dit moment nog te weinig gerepresenteerd in het digitale publieke domein?

Zijn er bepaalde sectoren die in jouw ogen nog te weinig worden gerepresenteerd?

Welk (nieuwe) digitale gereedschappen heeft de meeste potentie om door te ontwikkelen voor het digitale publiek domein en wordt nog te weinig aandacht aan besteed?

AFSLUITING

Bedanken voor het interview

Vraag verzenden onderzoeksverslag

...: Appendix D - Interview protocol en topiclist - DP extern**INTRODUCTIE***Introductie van het doel van het onderzoek*

Het doel van het onderzoek is om te onderzoeken in hoeverre Digitale Pioniers sinds haar oprichting heeft bijgedragen aan het maatschappelijk publiek domein op internet. Om dit te kunnen doen is er gekozen voor een kwalitatieve aanpak waarbij medewerkers van DP en een aantal mooie projecten sinds de oprichting van DP (2002) gevraagd worden naar hun perspectief op het maatschappelijk publiek domein, hoe het publiek domein op internet er uit ziet en eventueel is veranderd, wat voor publieke waarden belangrijk zijn en wat de impact is van het de stimuleringsregeling. Dit wordt gedaan met 1 op 1 interviews, twee groepsessies met digitale pioniers projectleiders en een beschouwing op basis van academische literatuur. Op deze manier proberen we te kijken hoe overdraagbaar het Digitale Pioniers model is en welke nieuwe kansen er nog liggen in lijn met het Digitale Pioniers model.

Verwachting van dit interview

Dit interview is gericht op het perspectief van de projectleiders waarbij wordt ingegaan op het project zelf en een algemene beschouwing op het maatschappelijk publiek domein met jou als domeinexpert (i.i.g. voor de sector waarin het project zich bevindt).

Opzet Interview

Het interview is semigestructureerd en zal gehouden worden op basis van een vooraf opgestelde topiclist, waar veel ruimte is voor open vragen en onderwerpen die op basis van de topics ter sprake komen. Het gehele interview zal ongeveer anderhalf uur duren. Om secuur te werk te gaan wil ik je om toestemming vragen om dit gesprek op te nemen. Daarnaast wil ik je vragen of je akkoord gaat met naamsvermelding en gebruik van citaten uit dit interview in het uiteindelijke verslag. De gehele annotatie van het interview zal enkel gebruikt worden in interne verslaggeving.

*Uitleg rol en achtergrond interviewer**Rol van de geïnterviewde*

Welk projectjaar

TOPIC 1: PROJECT - verleden

Uitleg topic – In dit eerste topic zullen vragen worden gesteld over de achtergrond van het project, met als voornaamste vraag: Vanuit welk ideaal is het project opgestart en heeft geleid tot welke missie?

Zou je de missie en het doel van [projectx] willen omschrijven?

Op welke doelgroep of doelgroepen is [projectx] in eerste instantie gericht?

Hoe merkte je concreet dat er vanuit deze doelgroep een vraag was?

Wat waren de algemene reacties vanuit de doelgroep? Kun je concrete voorbeelden noemen?

Na afronding van de ronde van DP, in hoeverre heeft het project aan haar missie en doel voldaan volgens jou? Hoe is dit sindsdien, of eigenlijk nu?

Van het proces van Digitale Pioniers wordt gezegd dat het snel en effectief is, maar wat is er zo kenmerkend aan? *Vervolgvrage*: hoe heb je het ervaren? Wat zou je aan het proces nog willen verbeteren? Hoe staat het in verhouding met het buitenland?

TOPIC 2: WSD-model - heden

Uitleg topic – In het tweede topic gaan we iets dieper in op de verschillende publieke waarden, die in de loop van de jaren verzameld zijn op binnen DP. We hebben hiervoor een model gemaakt naar ons eigen inzicht. {uitleg model} Welke waarden zijn belangrijk voor DP? Hoe is de interne visie van Digitale Pioniers op het digitaal publiek domein?

Tekenopdracht Digitaal Publiek Domein

Als je een vorm zou moeten geven aan het digitaal publiek domein vanuit het perspectief van het project, hoe zou je dit willen visualiseren? Kun je de spelers tekenen op een abstract niveau en hoe deze zich tot elkaar verhouden? Waar sta je zelf t.o.v. de spelers?

Is dit de vorm zoals die nu is, of is deze veranderd? Zo ja, hoe? Zie je dat ook terug in de tijd dat [projectx] bestaat?

Zijn er andere vormen van het digitale publiek domein denkbaar? *Vervolgvrage*: Kunnen deze naast elkaar bestaan?

Hoe komen spelers met elkaar in contact, of communiceren ze met elkaar?

Wat delen ze met elkaar?

Definiëring Publieke waarden

DP heeft nu een hele reeks aan projecten ondersteund. Wat zijn in jouw ogen en ervaring de maatschappelijke aspecten?

{uitleg model, en benadrukken dat dit onze *interne* kijk is}

Welke publieke waarden zijn het meest belangrijk voor dit project?

Wat versta je onder deze (gekozen) waarden? *Vervolgvrage*: Waarom deze wel en de andere niet?

Zou je op basis van de gekozen waarden voorbeelden kunnen bedenken binnen [projectx] waarop een bepaalde impact is geweest? *Vervolgvrage*: is dat de impact die je voor ogen had?

Wat zouden relatie(s) tussen deze waarden zijn? *Vervolgvrage*: Zou je kunnen stellen dat sommige waarden volgen uit anderen of tot andere waarden leiden? {Zo ja, 1 voor 1 doornemen}

Zit er overlap in?

Mis je waarden?

Op welke manier kun je deze publieke waarden digitaal volbrengen? {wijzen op digitaal gereedschap} *Vervolgvrage*: Wat zijn de tekortkomingen en/of pluspunten van dit gereedschap; wat zijn de eventuele valkuilen waarvoor gewaakt moet worden?

Topic 3: Aanbeveling

Uitleg topic – in dit derde en laatste topic wil ik ingaan op de toekomst van Digitale Pioniers en aan de hand van het model kijken waar de kansen liggen voor verdere ontplooiing. De vraag die hieraan ten grondslag ligt is: Welke innovatieve kansen liggen nog open in lijn met de Digitale Pioniers gedachte?

Stel je bent minister van OCW, en je wilt kijken naar een nieuwe regeling naar het voorbeeld van Digitale Pioniers, wat zou dan de innovatieve insteek zijn?

Om het eigen project te kunnen verbeteren wat voor nieuwe vraag van de doelgroep wordt nu erkend voor op de lange termijn? Waar is behoefte aan?

Als je kijkt naar de publieke waarden, welke waarden worden op dit moment nog te weinig gerepresenteerd in het digitale publieke domein?

Zijn er bepaalde sectoren die in jouw ogen nog te weinig worden gerepresenteerd?

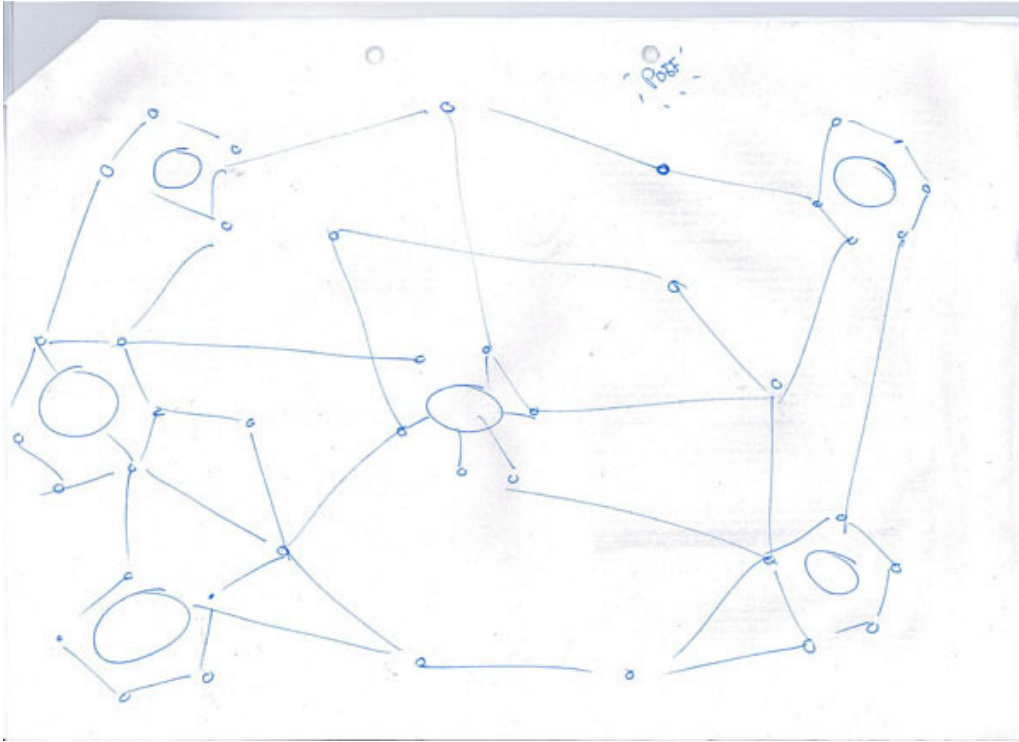
AFSLUITING

Bedanken voor het interview

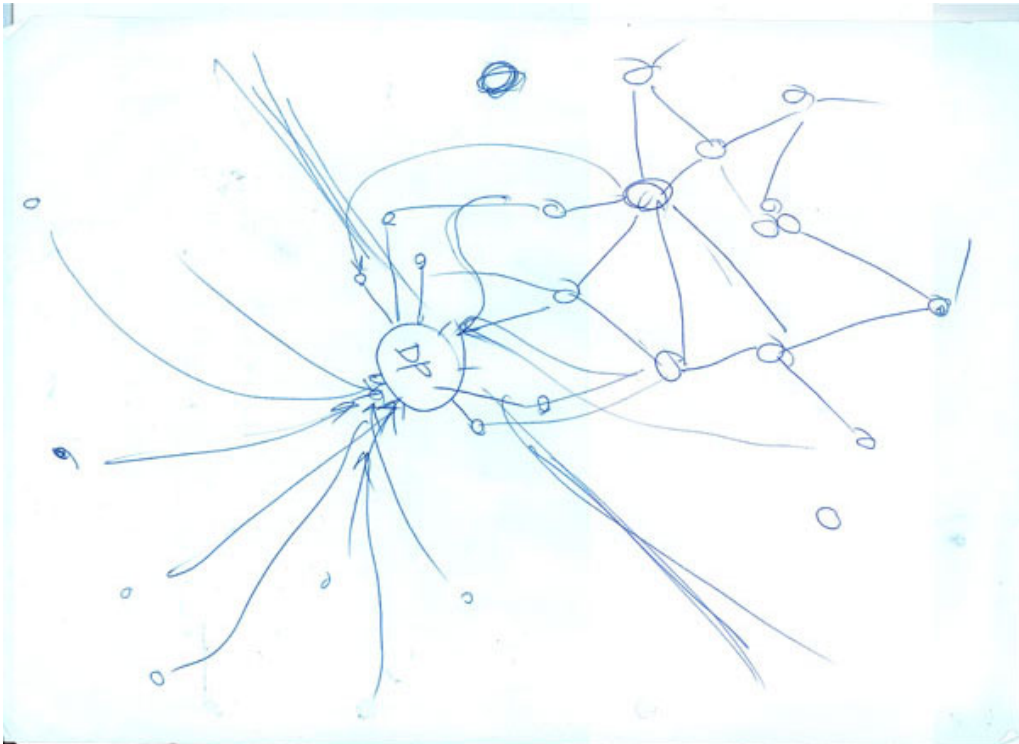
Vraag verzenden onderzoeksverslag

...: Appendix E - Getekende interpretaties van het publiek domein

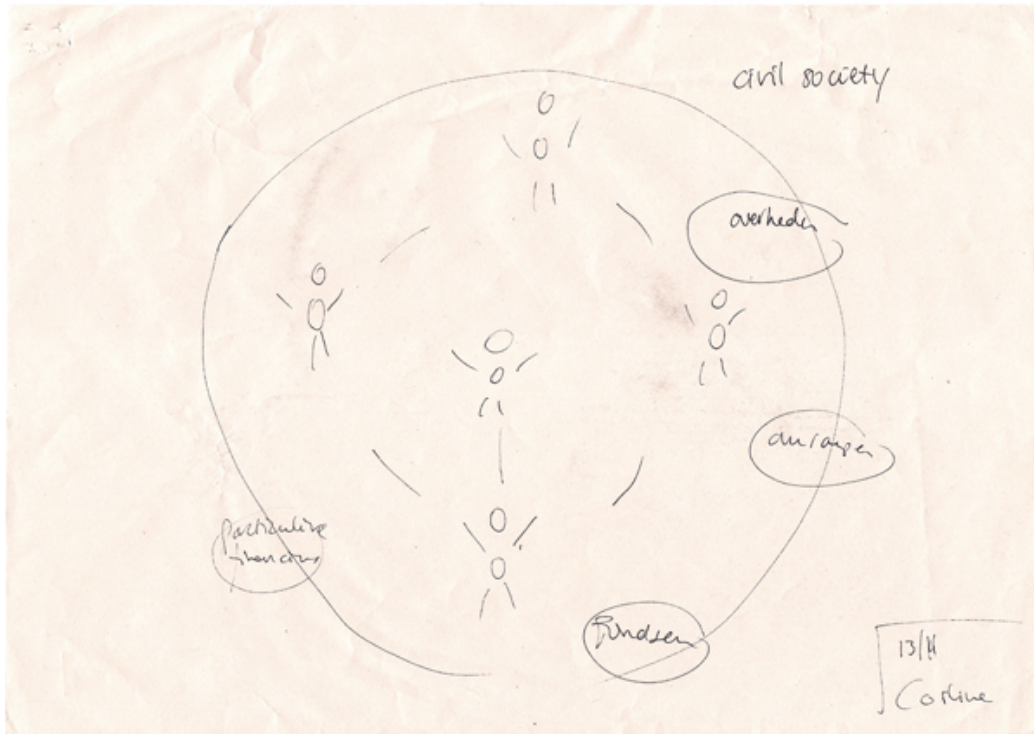
Tekeningen Publiek domein op Internet: interviews met medewerkers
Joeri van den Steenhoven



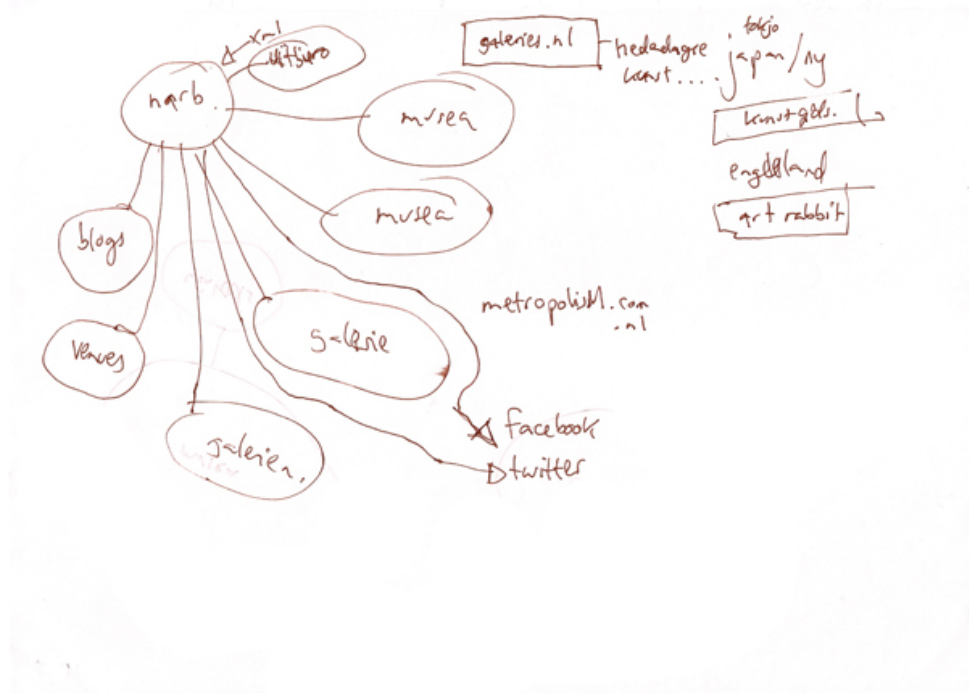
Paul Keller



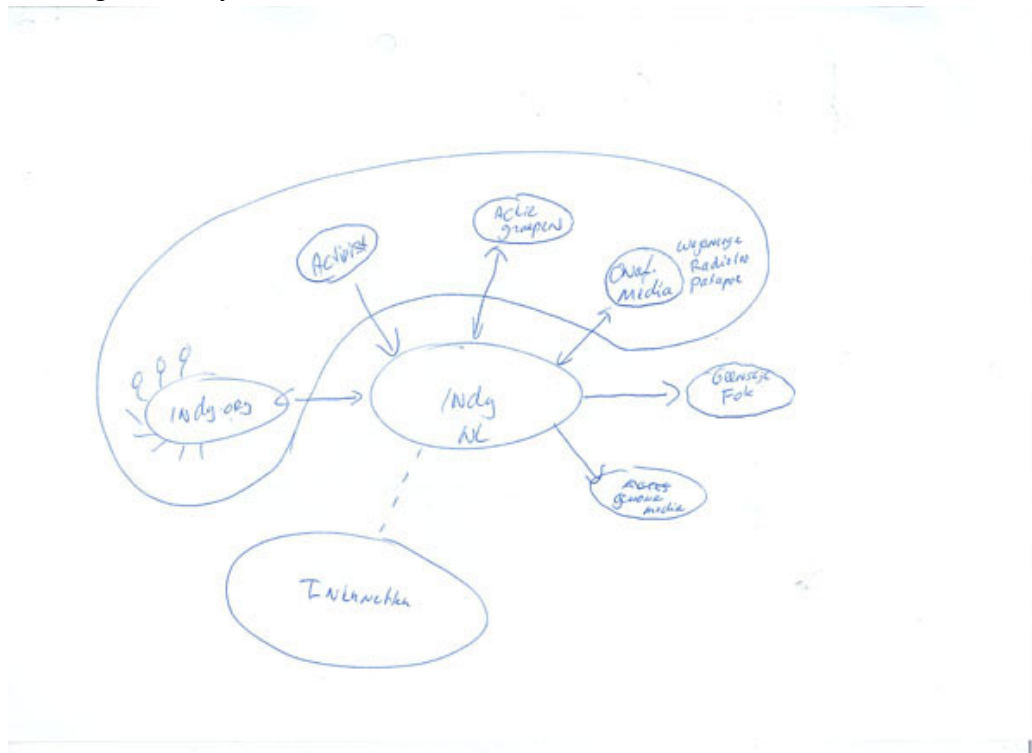
Corline van Es



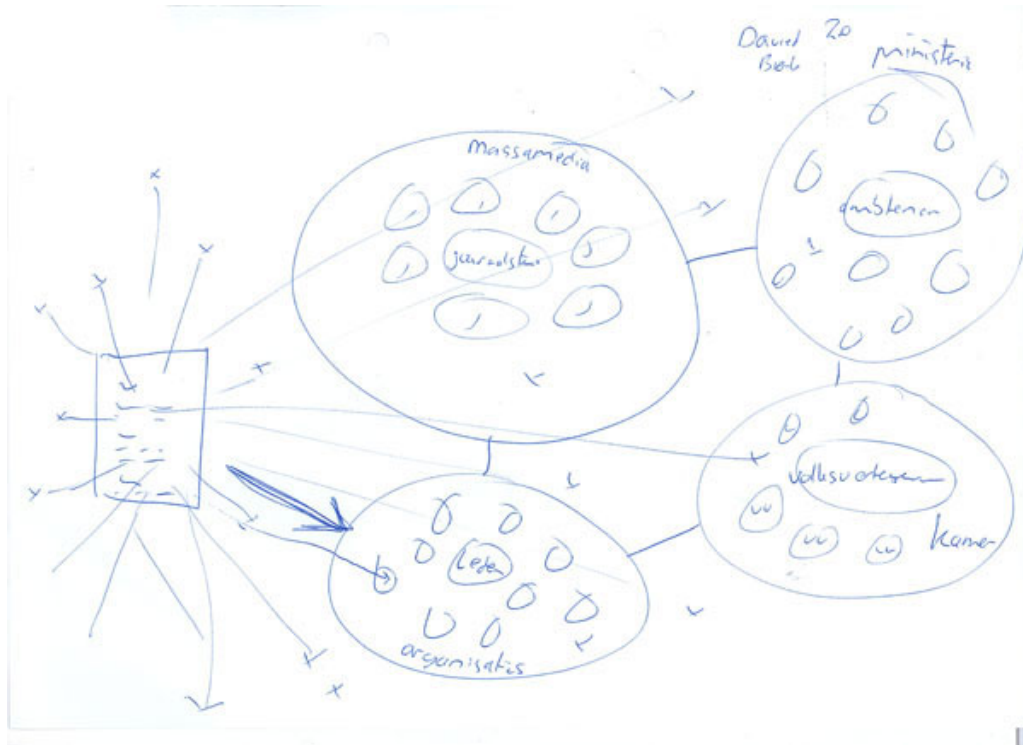
Tekeningen Publiek domein op Internet: Interviews met projectleiders
James Burke – Not Another Rainbow (NARB)



Bart Brugman – Indymedia



Reinder Rustema – PetitiesNL



Mohamed al Aissati – MarocNL



Robert Kooij – Open Kamer

